

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Úspory domácností v České republice a v Evropě

Anastasiia Reviakina

© 2024 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Anastasiia Reviakina

Ekonomika a management

Název práce

Úspory domácností v České republice a v Evropě

Název anglicky

Household savings in the Czech Republic and Europe

Cíle práce

Hlavním cílem předložené Bakalářské práce je identifikovat strukturu a vývojové trendy úspor domácností v České republice a ve vybraných zemích EU (Německo, Polsko, Slovensko a Maďarsko) v období let 2004 – 2022. Dílčím cílem je porovnání zjištěných hodnot a nalezení statisticky významných determinantů ovlivňujících míru úspor domácností. Pro dosažení těchto cílů jsou stanovené následující výzkumné otázky:

1. Jak lze definovat hrubou míru úspor domácností?
2. Jaké základní formy úspor domácností existují?
3. V čem spočívá role domácností v ekonomice země?
4. Jaké významné události, které ovlivnily ekonomiky vybraných států, lze identifikovat v období let 2004-2022?
5. Jaké makroekonomické indikátory, ovlivňující míru úspor domácností, lze považovat za jejich determinanty?

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. Pro zpracování literární rešerše budou použity teoreticko-metodologické poznatky z odborné literatury a elektronických zdrojů. Zároveň bude vysvětlena základní terminologie.

V empirické části bude provedena statistická analýza vybraných makroekonomických ukazatelů s použitím dat Českého statistického úřadu a EUROSTATu. Práce bude doplněna o komparativní analýzu vývoje míry úspor domácností v ČR a jednotlivých zemích EU (Německo, Polsko, Slovensko a Maďarsko). Pomocí trendových funkcí, korelační analýzy a regresní analýzy budou odhaleny statisticky významné determinanty ovlivňující míru úspor domácností.

Doporučený rozsah práce

50-60

Klíčová slova

úspory, domácnost, časová řada, trendová funkce, korelace, regrese, Česká republika, EU

Doporučené zdroje informací

FILIP, M.: Osobní a rodinné bohatství: kam s penězi. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006. 474 s. ISBN 80-7179-416-3

KLVAČOVÁ, Eva.: Vstup do Evropské unie: oslabení, nebo posílení národního státu?. vydání. Praha, 2003. 176 s. ISBN 80-86419-55-X

MANKIW, N. Gregory. Zásady ekonomie. Profesionál. Praha: Grada, 1999. ISBN 8071698911

MFČR. Základní ukazatele vývoje stavebního spoření v ČR. Dostupné z WWW:

http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_ukazatele_vyvoje_st_sporeni_77006.htm

MPSV. Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností ČR. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/625>

NEUBAUER, Jiří; SEDLAČÍK, Marek a KŘÍŽ, Oldřich. Základy statistiky: aplikace v technických a ekonomických oborech. 2., rozšířené vydání. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5786-5

SYROVÝ, Petr, TYL, Tomáš: Osobní finance. vydání. Grada publishing a.e.. 2020. 232 s. ISBN 978-80-271-2886-0

TŮMA, Aleš. Ideální investiční portfolio: Jak dosáhnout investičního zenu; Grada Publishing a.s., 2019. ISBN 80-2712-622-3

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elena Kuzmenko, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 14. 3. 2024

prof. Ing. Lukáš Čechura, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 15. 3. 2024

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 15. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Úspory domácností v České republice a v Evropě" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Eleně Kuzmenko, PhD za vedení bakalářské práce, za její čas a připomínky při zpracovávání bakalářské práce.

Úspory domácností v České republice a v Evropě

Abstrakt

Tato práce se zaměřuje na analýzu vývoje úspor domácností v České republice a vybraných evropských zemích. Na začátku práce je popsáno, z čeho se skládají úspory domácností a jakou důležitou roli hrají domácnosti v ekonomice země. Dále práce popisuje některé významné historické ekonomické události v letech 2002 až 2022, které měly největší vliv na ekonomiky v zemích Česko, Polsko, Slovensko a Maďarsko, jako například vstup do EU, ekonomická krize v roce 2008 a pandemie COVID-19. Dále je zkoumán stav a vývoj míry úspor českých a zahraničních domácností. Zkoumá změnu míry úspor v čase (od roku 2004 do 2022). Značný důraz je v práci kladen na analýzu jednotlivých instrumentů, do kterých domácnosti preferují své peněžní prostředky ukládat, a na srovnání zjištěných hodnot českých domácností se zahraničními (Německo, Polsko, Slovensko a Maďarsko). Pro zobrazení dynamiky analyzovaných ukazatelů byly použity jak lineární, tak i nelineární trendové funkce. Pomocí korelační a regresní analýzy byly identifikovány hlavní determinanty úspor domácností v těchto zemích a zjištěn vztah mezi nimi. Práce je zakončena závěrem, ve kterém jsou shrnuty její nejdůležitější poznatky.

Klíčová slova: hrubá míra úspor domácností, tradiční formy úspor, alternativní formy úspor, struktura úspor českých domácností, determinanty úspor domácností, trendové funkce, korelační analýza, regresní analýza.

Household savings in the Czech Republic and Europe

Abstract

The present Bachelor thesis focuses on the analysis of household savings' developmental trends in the Czech Republic and in selected European countries. The literature review starts by describing constituent parts of household savings and the very importance of households in the economy of any country. It then describes some of the major historical events between 2002 and 2022 that have had the greatest impact on the economies of the analyzed countries. It also examines the composition, state, and developmental trends of the Czech household savings rate along with the foreign ones over time period from 2004 to 2022. A considerable emphasis is placed in the work on the analysis of the instruments in which households prefer to deposit their money, and on the comparison of the values of Czech households with the foreign ones (Germany, Poland, Slovakia and Hungary). Both linear and non-linear trend functions were used to display the dynamics of the analyzed indicators. With the help of correlation and regression analysis, the main determinants of household savings in these countries were identified and the relationship between them was established. The thesis ends with a conclusion summarizing its most important findings.

Keywords: gross household savings rate, traditional forms of savings, alternative forms of savings, structure of Czech household savings, determinants of household savings, trend functions, correlation analysis, regression analysis.

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Cíl práce a metodika	10
2.1 Cíl práce	10
2.2 Metodika	10
3 Úspory českých domácností	15
3.1 Základní pojmy	15
3.2 Formy úspor domácností.....	18
3.2.1 Tradiční formy úspor	18
3.2.1.1 Termínované vklady	18
3.2.1.2 Netermínované vklady.....	19
3.2.1.3 Vklady v cizích měnách	20
3.2.2 Alternativní formy úspor	21
3.2.2.1 Stavební spoření	21
3.2.2.2 Životní pojištění.....	22
3.2.2.3 Penzijní připojištění.....	23
3.2.2.4 Podílové investiční fondy	24
3.3 Role domácností v ekonomice země.....	27
3.4 Významné ekonomické události	28
3.5 Vstup Visegrádské skupiny do Evropské unie.....	30
4 Vlastní práce	35
4.1 Míra úspor domácností v zemích EU.....	35
4.2 Vývoj míry úspor domácností v zemích Visegrádské čtyřky a v Německu	36
4.3 Finanční portfolio domácností v zemích Visegrádské skupiny a Německa	38
4.4 Determinanty úspor domácností	42
4.4.1 Disponibilní příjem.....	42
4.4.2 Výdaje domácností	43
4.4.3 Míra nezaměstnanosti	43
4.4.4 Dlouhodobé úrokové sazby	43
4.4.5 Hrubý domácí produkt.....	44
4.4.6 Finanční aktiva domácností	44
4.5 Trendové funkce determinantů úspor domácností.....	44
4.6 Korelační analýza determinantů úspor domácností	52
4.7 Regresní analýza determinantů MÚD v České republice	54
5 Výsledky a diskuse	57

6 Závěr.....	60
7 Seznam použitých zdrojů.....	61
8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	63
8.1 Seznam obrázků	63
8.2 Seznam tabulek.....	63
8.3 Seznam použitých zkratk.....	63

1 Úvod

Jedním z nejdůležitějších témat v životě každého z nás jsou úspory v domácnosti. Blahobyt obyvatelstva závisí na zdrojích, které má k dispozici. Z těchto prostředků mohou pokrýt plánované i neplánované potřeby a zbývající prostředky mohou být nějakým způsobem ušetřeny nebo přečerpány a ponechány pro budoucnost. Pokud domácnost nemá k dispozici úspory, může se v případě neplánovaných výdajů dostat do obtížné situace, protože jednoduše nemá z čeho čerpat.

Domácnosti mají také významný vliv na ekonomiku země; jejich výdaje podporují hospodářský růst. Domácnosti zaujímají v ekonomice země významné místo v různých rolích. Mohou provozovat malé podniky, čímž vytvářejí "nabídku", a mohou také působit jako spotřebitelé, čímž vytvářejí "poptávku". Tímto způsobem se podílejí na fungování trhu. A osobní úspory posilují budoucí hospodářský růst. Domácnost je důležitou součástí ekonomiky země a plní řadu funkcí. Vždyť hospodářský růst podporují také spotřebitelé, konkrétně jejich výdaje a osobní úspory, které jsou součástí úspor domácností.

S rozvojem ekonomiky se na trhu objevuje stále více nabídek spoření a investic. Ale ukládání peněz na spořicí účet s úrokem je stále nejoblíbenějším způsobem investování. Podle pozorování takové dlouhodobé investice sotva pokryjí inflaci a výsledkem je minimální zisk. Jedná se o stále nejoblíbenější investiční metody, které sice nejsou příliš výnosné, ale jsou bezpečné a pro většinu lidí srozumitelné. Právě finanční neznalost způsobuje, že je nutné zvolit marketingově vynucenou, ale jednoduchou a přímočarou investiční nabídku, která není příliš výnosná.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem předložené Bakalářské práce je identifikovat strukturu a vývojové trendy úspor domácností v České republice a ve vybraných zemích EU (Německo, Polsko, Slovensko a Maďarsko) v období let 2004–2022. Dílčím cílem je porovnání zjištěných hodnot a nalezení statisticky významných determinantů ovlivňujících míru úspor domácností. Pro dosažení těchto cílů jsou stanovené následující výzkumné otázky:

1. Jak lze definovat hrubou míru úspor domácností?
2. Jaké základní formy úspor domácností existují?
3. V čem spočívá role domácností v ekonomice země?
4. Jaké významné události, které ovlivnily ekonomiky vybraných států, lze identifikovat v období let 2004-2022?
5. Jaké makroekonomické indikátory, ovlivňující míru úspor domácností, lze považovat za jejich determinanty?

2.2 Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. Pro zpracování literární rešerše budou použity teoreticko-metodologické poznatky z odborné literatury a elektronických zdrojů (jejichž úplný seznam je uveden na konci práce.). Zároveň bude vysvětlena základní terminologie.

V empirické části bude provedena statistická analýza vybraných makroekonomických ukazatelů s použitím dat Českého statistického úřadu a EUROSTATu. Práce bude doplněna o komparativní analýzu vývoje míry úspor domácností v České republice a jednotlivých zemí EU (Německo, Polsko, Slovensko a Maďarsko). Pomocí trendových funkcí, korelační analýzy a regresní analýzy budou odhaleny statisticky významné determinanty ovlivňující míru úspor domácností. Cílem této analýzy je zachytit trendy v úsporách domácností v letech 2004 až 2022 a upozornit na významná období změn, stability nebo kolísání.

Pro analýzu a vizualizaci dat byly použity programy Microsoft Office Excel a Microsoft Office Word.

Tato práce identifikuje podobnosti a rozdíly v praxi spoření domácností v České republice ve srovnání s Německem, Polskem, Slovenskem a Maďarskem v období 2004-2022. Toto

období bylo vybráno proto, že zahrnuje dobu před a po vstupu některých z těchto zemí do Evropské unie (EU) a také nedávný globální dopad pandemie COVID-19.

Další částí této práce je zkoumání toho, jak vstup do EU ovlivnil úspory domácností v těchto zemích. To zahrnuje posouzení politických změn, dopadů ekonomické integrace a dalších relevantních faktorů. Zjistit vztah mezi věkem a strukturou úspor domácností. Identifikovat chování úspor během globální finanční krize v roce 2008 a pandemie COVID-19.

Časové řady

Časová řada je základní pojem, který se vztahuje na jakýkoliv soubor dat uspořádaných v časové posloupnosti. Data jsou shromažďována v pravidelných časových intervalech (např. denně, měsíčně, ročně). (Neubauer a kol., 2016).

- Absolutní přírůstek

$$d_t = Y_t - Y_{t-1}, \quad (1)$$

$$t = 2, 3, \dots$$

- Průměrný absolutní přírůstek

$$\underline{d} = \frac{(Y_2 - Y_1) + (Y_3 - Y_2) + \dots + (Y_n - Y_{n-1})}{n-1}, \quad (2)$$

Hlavním účelem analýzy časových řad je pozorovat a analyzovat změny určitých proměnných v čase. To zahrnuje identifikaci trendů, sezónních vzorců, cyklů a dalších zákonitostí v datech.

Trendová funkce

Trendové funkce jsou jedním z nástrojů používaných při analýze časových řad. Používají se k modelování a popisu směru a tvaru změn dat v čase. Tyto funkce mohou být lineární, exponenciální, logaritmické nebo polynommické a pomáhají určit, zda v souboru dat existuje vzestupný, sestupný nebo jiný trend. (Hindls, 2000)

Nejčastěji používané jsou:

- lineární trend

$$Y_t = a_0 + a_1 t, \quad (3)$$

a_1 představuje přírůstek hodnoty Y připadající na jednotkovou změnu časové proměnné

- exponenciální trend

$$Y_t = a_0 * a_1^t, \quad (4)$$

a_1 představuje průměrný přírůstek hodnot Y_t

Trendové funkce jsou užitečné pro předpovídání budoucích hodnot z historických dat a pro identifikaci vzorců.

Korelační matice

Korelační matice je tabulka zobrazující korelační koeficienty mezi proměnnými. Každá buňka v tabulce ukazuje korelaci mezi dvěma proměnnými. Matice je symetrická, v řádcích a sloupcích jsou uvedeny stejné proměnné a na diagonále jsou jedničky, protože každá proměnná má dokonalou korelaci sama se sebou.

Korelační koeficient je statistická míra, která vypočítává sílu vztahu mezi relativními pohyby dvou proměnných. Nejčastěji používaným korelačním koeficientem je Pearsonův korelační koeficient, který měří lineární vztah mezi dvěma proměnnými. Hodnoty korelačního koeficientu se pohybují od -1 do +1. Pokud je vypočtené číslo větší než 1 nebo menší než -1, znamená to, že v měření korelace je chyba. Je to proto, že korelace -1 ukazuje dokonalou zápornou korelaci, zatímco korelace 1 ukazuje dokonalou kladnou korelaci. Korelace 0 znamená, že mezi pohybem obou proměnných neexistuje žádný vztah (Neubauer a kol., 2016).

Pearsonův korelační koeficient mezi dvěma proměnnými x a y je:

$$r = \frac{\sum(x_i - \underline{x})(y_i - \underline{y})}{\sqrt{\sum(x_i - \underline{x})^2 \sum(y_i - \underline{y})^2}}, \quad (5)$$

kde

r korelační koeficient

x_i hodnoty x -proměnné ve vzorku

\underline{x} průměr hodnot x -proměnné

y_i hodnoty y -proměnné ve vzorku

\underline{y} průměr hodnot y -proměnné

Testovací kritéria t-hodnota

T-test je test statistických hypotéz, který se používá ke zjištění, jestli existuje významný rozdíl mezi průměrnými hodnotami dvou skupin, které spolu mohou určitým způsobem souviset (Reichenbacher, 2011). Hodnota t představuje poměr získaný provedením t -testu. Měří míru rozdílu vzhledem k variabilitě dat. Vyšší t -hodnota znamená větší rozdíl mezi

skupinami. Pokud testovací kritérium vyšší než kritická t-hodnota pro zvolenou hladinu významnosti zamítáme nulovou hypotézu čili korelační koeficient není významný.

$$\hat{t} = \frac{r}{\sqrt{\frac{1-r^2}{n-2}}}, \quad (6)$$

kde

r korelační koeficient

n délka časové řady

Regresní analýza

Regresní analýza je statistická metoda používaná k modelování vztahu mezi jednou závislou proměnnou a jednou nebo více nezávislými proměnnými. Účelem regresní analýzy je pochopit, jak se mění závislá proměnná v závislosti na změnách nezávislých proměnných.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n + \varepsilon \quad (7)$$

1. Jaký vliv má nezávislá proměnná X na závislou proměnnou Y.
2. Jaké konkrétní hodnoty bude mít závislá proměnná Y, když známe hodnotu proměnné X. Jinými slovy, dokáže předpovědět hodnoty závislé proměnné na základě znalosti hodnoty nezávislé proměnné (Soukup, 2023).

Whiteův test heteroskedasticity

Whiteův test heteroskedasticity je statistický test používaný k posouzení přítomnosti heteroskedasticity v regresním modelu. Heteroskedasticita znamená, že rozptyl reziduí (chyb modelu) není konstantní a může se měnit v závislosti na hodnotách nezávislých proměnných. Porušení předpokladu heteroskedasticity, který je důležitý pro správnost odhadů parametrů modelu, může vést k nesprávným závěrům a zkreslit výsledky regresní analýzy. Pokud je p-hodnota Whiteova testu menší než stanovená hladina významnosti (například 0,05), odmítneme nulovou hypotézu a dospíváme k závěru, že existuje statisticky významná heteroskedasticita v datech. Což znamená, že chyby modelu mají nestálý rozptyl a nemůžeme spoléhat na konzistentnost odhadů parametrů modelu. V

takovém případě třeba provést úpravy, jako je použití robustních standardních chyb nebo transformace proměnných, aby byly splněny předpoklady modelu (Verbeek, 2008).

IM test (Incidence Matrix test) je statistický test používaný k detekci autokorelace (sériové korelace) v reziduích regresního modelu. Autokorelace se vyskytuje, když jsou rezidua regresního modelu korelovaná mezi sebou v čase, což může vést k nesprávným inferencím a zkreslením výsledků regresní analýzy.

IM test

IM test je založen na Incidence Matrix, což je matice, která identifikuje vztahy mezi jednotlivými reziduí. Pokud jsou rezidua nezávislá a nesériově korelovaná, můžeme očekávat nulovou autokorelaci a IM test by měl neodhalit žádné statisticky významné odchylky od nuly. Testový statistik IM testu měří celkovou autokorelaci v reziduích regresního modelu. Pokud je p-hodnota testu menší než stanovená hladina významnosti (například 0,05), odmítáme nulovou hypotézu o absenci autokorelace a dospíváme k závěru, že existuje statisticky významná autokorelace v datech. IM test je často používán ve společnosti s jinými testy autokorelace, jako je například Durbin-Watsonův test, který je specificky určen k detekci autokorelace prvního řádu v reziduích. Použití IM testu může poskytnout komplexnější pohled na autokorelaci v datech a pomoci lépe porozumět její povaze a závažnosti (Samaniego, 2014).

Test normality

Test normality je statistický test, který slouží k posouzení, zda daná datová sada pochází z normálního rozdělení. Pokud je p-hodnota testu vyšší než stanovená hladina významnosti, nemáme důvod odmítnout nulovou hypotézu a můžeme předpokládat, že data pocházejí z normálního rozdělení. Naopak, pokud je p-hodnota nižší, máme důvody pochybovat o normálním rozdělení dat. Je důležité si uvědomit, že test normality může být citlivý na velikost vzorku, a proto je vhodné provést interpretaci v kontextu daných dat a výzkumné otázky (Samaniego, 2014).

3 Úspory českých domácností

3.1 Základní pojmy

Pojem bohatství může být definován jako movitý a nemovitý majetek, stejně jako zdraví celé rodiny, důvěra v budoucnost, přístup ke zdravotní péči, vzdělání a kultura. Nebo lze říct, že člověk je bohatý, pokud je jeho životní úroveň vyšší než životní úroveň jeho okolí. Z hlediska sociologie je bohatý člověk definován jako člověk, který má významné hodnoty ve vztahu k ostatním členům společnosti (Giddings, 1900; Nová a Surynek, 2006). V ekonomii je bohatství definováno jako rozdíl mezi aktivy a pasivy v daném okamžiku. Bohatství, ačkoli se často používá, samo o sobě nemá žádný význam. Když se mluví o bohatství, má většinou materiální význam. Složitost přesné definice spočívá v tom, že pojem bohatství často zahrnuje nehmotný význam, jako je dobré zdraví a vzdělání. Každý člověk si najde svou vlastní definici bohatství a toho, v čem se projevuje. Nejčastěji však definice bohatství znamená hodnota hmotného a nehmotného majetku, který převyšuje životní hodnoty člověka (Smrčka, 2010).

Domácnost je společenství fyzických osob (právnícké osoby jsou z pojmu domácnost vyloučeny), které musejí splňovat dva znaky – faktické trvalé soužití dvou nebo více fyzických osob a současně spotřební charakter takového společenství. Takovým je stav, kdy každá z osob trvale spolu žijících přispívá podle svých možností na úhradu společných potřeb. Společnými potřebami jsou potřeby vymezené rámcem domácnosti, tedy rámcem obvyklých potřeb, společných osobám tvořícím toto společenství (Pelc, 2010). V národním hospodářství jsou domácnosti spotřebitelským sektorem. Je tedy zřejmé, že jejich hlavní úlohou je spotřeba. Úspory patří také do sektoru spotřeby, jehož národní úroveň je rovněž ovlivněna činností soukromého a veřejného sektoru. Domácnost je základní jednotkou v mnoha sociálních mikroekonomických a státních modelech (ČSU, 2008). Domácnosti jsou základem a podporou hospodářského růstu, a proto přímo souvisejí s životní úrovní. Vnější nerovnováha ekonomiky souvisí s vnitřní nerovnováhou, konkrétně s rozdílem mezi úsporami a investicemi. Domácnosti vnímají úspory jako prostředek ekonomického a sociálního zabezpečení. To vše naznačuje, že domácnosti, jejich životní úroveň, spotřeba a úspory mají velký vliv na makroekonomiku (Rojíček a kol., 2016).

Hrubá míra úspor domácností je ukazatelem, který měří, jaký podíl z celkových dostupných příjmů domácnosti je ušetřen, a nevyužit pro běžnou spotřebu nebo jiné

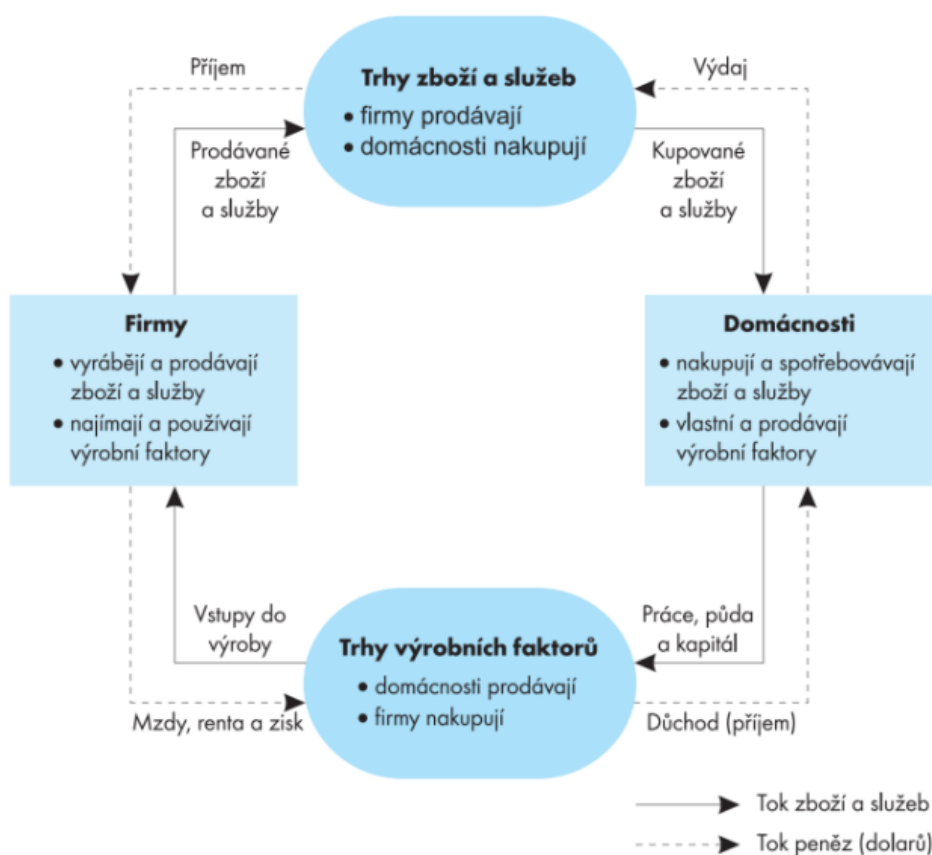
výdaje. Úspory jsou část příjmu získaného v určitém období, která nebyla vynaložena na běžnou spotřebu, ale byla uspořena a investována pro budoucí použití. Úspory jsou jednou z nejdůležitějších činností domácností, stejně jako spotřeba, která je ovlivněna mírou úspor. Spoření části obdržených příjmů souvisí s různými motivy: na horší časy, na stáří, spoření na nákup zboží dlouhodobé spotřeby, předávání úspor dětem atd. Racionalita úspor vyplývá z hypotéz životního cyklu a trvalého příjmu. Míra úspor závisí na individuálních preferencích, výši příjmů a dalších faktorech. Keynes (1936) se domníval, že míra úspor je konstantní a je dána základním psychologickým zákonem: úspory rostou s růstem důchodu, ale v menší míře. V moderní ekonomii se úspory popisují pomocí různých modelů intertemporální volby, v nichž se míra úspor může měnit v závislosti na vnějších okolnostech (příjem, úrokové sazby a další faktory). Z hlediska účasti na peněžním trhu lze všechny úspory rozdělit do dvou skupin:

- úspory v rukou obyvatelstva, které nejsou organizovány žádným segmentem finančního trhu, tj. nejsou zapojeny prostřednictvím různých finančních institucí do následného oběhu peněz;
- úspory, které jsou drženy buď ve finančních institucích ve formě vkladů nebo existují v transformovaném stavu. v podobě nástrojů finančního trhu, včetně cenných papírů, ve formě nástrojů finančního trhu, včetně cenných papírů, akumulovaných pojistných rezerv, podílových jednotek atd. v různých fondech atd.

Tyto dvě skupiny úspor mají řadu významných rozdílů. První skupina má obecně negativní dopad na hospodářský růst. Pro případy, kdy lidé hromadně vybírají peníze z bankovních institucí, aby si je ponechali doma, existuje pojem tezaurace. Tezaurace je makroekonomický termín označující stažení finančních prostředků z oběhu. Používá se v případech, kdy obyvatelé drží značnou část peněz doma, místo aby je ukládali bankovních institucích. Tezaurace se objevuje zejména v době ekonomické nebo politické nejistoty. Předpokládá se, že neatraktivní nominální úrokové sazby z vkladů mohou nutit domácnosti držet peníze doma "pod polštářem" nebo na netermínovaných účtech, což se sebou nese i nižší likviditu. Druhá skupina má naopak pozitivní vliv na hospodářský růst. Na oplátku může banka s penězi operovat a půjčovat je těm, kteří je potřebují, ve formě úvěrů, hypoték nebo půjček. To slouží hospodářskému životu tím, že se peníze dostávají do oběhu (Popesko, 2009).

Peněžní oběh ve svém nepřetržitém pohybu prochází několika reprodukčními fázemi: peníze vstupují do oběhu, aby sloužily výrobnímu procesu a oběhu zboží, odkud se dostávají do domácností v podobě mezd zaměstnanců a příjmů podnikatelů. Odtud je většina peněz použita na spotřebu a vrací se tak zpět do oběhu, zatímco část peněz, která zůstane po povinných výdajích spojených s obživou domácností, je ponechána v domácnostech a stažena z oběhu. Vzhledem k nepřetržitosti oběhu vede periodická změna fází k tomu, že část peněz je neustále stahována z oběhu ve formě úspor domácností, což vede k tvorbě kapitálu. Časové zpoždění akumulace v podnicích je způsobeno tím, že určitá část peněz je po značnou dobu stahována z oběhu a do oběhu se dostává až v okamžiku, kdy dosáhne objemu potřebného pro rozšíření výroby (Obr. 1). Domácnosti i podniky tedy vytvářejí peněžní sumu prostřednictvím akumulace ročního přebytku peněz, který zbývá po spotřebě. Přebytečné peníze, které zůstanou po zaplacení všech povinných výdajů a nákupu nezbytného zboží, tvoří kapitál, kterým se stávají teprve tehdy, jsou-li zaslány na finanční trh na dobu delší než jeden rok (Holman a kol., 2017).

Obr. 1 Ekonomický koloběh peněz.

Zdroj: Mankiw, 1999

3.2 Formy úspor domácností

Vklady v bankách, spořitelnách a úvěrech zahrnují především úspory domácností. Trend úspor je způsoben především růstem mezd, kdy je k dispozici stále více peněz. Tak vznikla potřeba způsobu spoření a investování. Spoření na spořicíh účtech zůstává od svého zavedení nejoblíbenějším způsobem investování. Relevantní jsou také účty penzijního připojištění, podíly na technických rezervách životního pojištění a investice do nemovitostí.

3.2.1 Tradiční formy úspor

S odstupem času zůstává šetřnost charakteristickým rysem Čechů. Téma úspor domácností tedy nikdy neztratilo na aktuálnosti. Naopak, na trhu je stále více nabídek, jak ušetřit a zhodnotit své peníze. Většina úspor domácností je tak či onak uložena na bankovních účtech v podobě různých forem kapitálových vkladů. Ukládání peněz v bankách se stalo tradičním způsobem spoření. Tento trend začal v meziválečném období a pokračuje dodnes (Smrčka, 2010).

3.2.1.1 Termínované vklady

Termínovaný vklad je bankovní vklad se stanovenou dobou držení od několika měsíců do několika let. Takový vklad se uchovává u banky ve výši uložené částky a vrací se vkladateli v plné výši spolu s úroky. Termínované vklady nelze doplnit ani částečně vybrat. V případě předčasného výběru je vkladateli účtována pokuta nebo se podle podmínek smlouvy sníží úrok z vkladu, který má být vrácen, na minimální hodnotu.

Rozlišují se dva typy termínovaných vkladů s různými časovými limity:

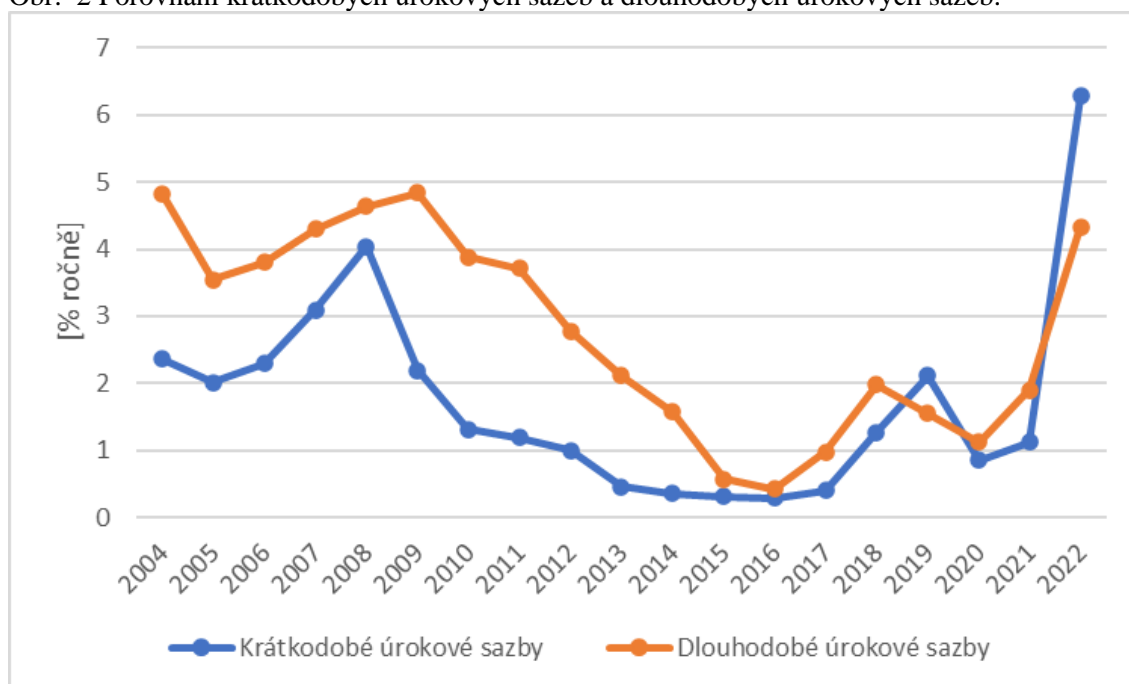
- Krátkodobé úrokové sazby jsou obecně platné pro kratší časové období a jsou vázány na cenné papíry a finanční aktiva se splatností do jednoho roku.
- Dlouhodobé úrokové sazby bývají vyšší než krátkodobé, protože dlouhodobé úrokové sazby jsou spojeny s vyšším rizikem, protože půjčené prostředky jsou vázány na delší dobu, obvykle delší než 10 let, s vyšší možností defaultu.

Na obrázku č. 2 je zobrazena změna úrokových sazeb od roku 2004 do roku 2022. Po vstupu do Evropské unie úrokové sazby spíše klesaly. Do nástupu krize v roce 2008 můžeme pozorovat nárůst krátkodobých i dlouhodobých úrokových sazeb. Období s nejnižší hodnotou je od roku 2013 do roku 2017. Během období Covid-19 se opět zvýšily. A

do roku 2022 dosáhly svého maxima za toto období. Krátkodobé a dlouhodobé úrokové sazby jsou obecně průměrem denních sazeb měřených v procentech.

Vzhledem ke splatnosti vkladů může banka přesněji plánovat jejich využití ve svém obratu. Proto jsou úrokové sazby na těchto účtech vyšší než na spořicích vkladech. Kromě toho termínované účty nevyžadují významné náklady na vedení, což se rovněž odráží v odměně vkladatele (Revenda a kol., 2012).

Obr. 2 Porovnání krátkodobých úrokových sazeb a dlouhodobých úrokových sazeb.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

3.2.1.2 Netermínované vklady

Na rozdíl, prostředky na neterminovaných vkladech lze čerpat okamžitě. Mají velmi nízkou nebo žádnou úrokovou sazbu. Používají se především pro bezhotovostní platby. Příkladem je běžný účet. Výnosy z těchto účtů nepokrývají ani míru inflace. Existují také nejoblíbenější spořicí účty, což jsou nefixované vklady. Mají vyšší úrokovou sazbu. Podobají se vkladům, protože úrokové sazby jsou vyšší než u běžných účtů a prostředky lze stále okamžitě použít. Spořicí vklad je bankovní vklad určený k průběžnému shromažďování prostředků na velké nákupy. Zvláštností tohoto vkladu je, že se na účet může přidávat poměrně malé částky a peníze je také možné částečně vybrat. Na spořicím účtu se zobrazují všechny vklady a výběry.

3.2.1.3 Vklady v cizích měnách

Možnost vydělávat na devizovém trhu je založena na tom, že každá mince, každá bankovka je uznávána jako zboží jako pšenice a cukr nebo prostředek směny například zlato a stříbro. Vzhledem k tomu, že svět se každým rokem mění rychleji a rychleji, jsou hospodářské podmínky jednotlivých zemí (produktivita, inflace, nezaměstnanost atd.) stále více závislé na úrovni rozvoje ostatních zemí. To pak ovlivňuje hodnotu její měny ve vztahu k měnám ostatních zemí a je hlavní příčinou pohybu měn (Mandel a kol., 2016).

Vklady v cizích měnách jsou stejné jako netermínované vklady, rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že při investování do cizích měn investor musí počítat s nestabilitou směnného kurzu. Právě zde se skrývají rizika. O část svých úspor investor může přijít, pokud bude česká koruna v době vrácení úspor silnější. Na druhou stranu investor může vydělat na oslabení koruny na měnovém trhu. Převážná většina devizových transakcí se provádí bezhotovostně prostřednictvím běžných a netermínovaných bankovních účtů a pouze malá část trhu se zabývá obchodováním s mincemi a směnou hotovosti. (Polouček a kol., 2009). Kurz kupujícího je kurz, za který banka nakupuje cizí měnu za domácí měnu, a kurz prodávajícího je kurz, za který prodává cizí měnu za domácí měnu. Tento rozdíl mezi kurzem kupujícího a kurzem prodávajícího se nazývá spread. Je zřejmé, že každá banka má zájem na co nejnižší sazbě pro kupujícího a co nejvyšší sazbě pro prodávajícího, a pouze tvrdý konkurenční boj o zákazníky nutí banky jednat opačným směrem. Snižením marží a přilákáním zákazníků je možné získat obrovské ziskové rozpětí. Poptávka a nabídka na národním devizovém trhu je výsledkem střetu peněžních pohledávek a závazků denominovaných v různých měnách, které zprostředkovávají mezinárodní směnu zboží, služeb a kapitálových toků, s přihlédnutím ke všem ostatním transakcím, které zprostředkovávají mezinárodní směnu a odrážejí se v platební bilanci každé země. Mezi faktory ovlivňující nabídku a poptávku po měně mohou patřit:

- nové informace o důležitém hospodářském vývoji jedné země i ostatních zahraničních zemí;
- ekonomické a politické události, které mohou vést k zavedení omezení na devizovém trhu.

Poptávka po devizách závisí také na relativní úrovni příjmů. Když se příjem v dané zemi zvýší ve srovnání s ostatními zeměmi, které do ní exportují zboží, zvýší se poptávka rezidentů po zboží, a tedy i po měně dané země, což vede ke zvýšení jejího směnného kurzu. Poptávka po zahraniční měně vzniká v důsledku potřeby platit za dovážené zboží,

zahraniční aktiva a nabídka měny se zvyšuje v důsledku příjmů z vývozu a nákupu domácích aktiv cizinci. Dynamika směnného kurzu a jeho změny jsou ukazatelem ekonomické a politické stability společnosti. Právě měnový kurz je hlavním předmětem makroekonomické politiky státu. Světový měnový systém je založen na hlavní světové měně (resp. regionální měně například euro). Donedávna to byl americký dolar. Stojí za zmínku, že ačkoli nástup a posílení eura na devizových trzích otřásly pozicí dolaru, zůstává dolar i nadále lídrem v mezinárodních platbách v zahraničním obchodě, úvěrech a dalších transakcích (Slaný, 2003).

3.2.2 Alternativní formy úspor

Od konce devadesátých let dvacátého století se přístup k penězům a hospodaření s nimi výrazně změnil. Podle Českého statistického úřadu lidé stále častěji využívají alternativní formy spoření. Lidé si berou hypotéky hlavně na nákup nemovitostí. Roste také poptávka po různých investičních produktech, jako jsou podílové fondy. Investice do penzijního připojištění a životního pojištění výrazně rostou.

3.2.2.1 Stavební spoření

Na rozdíl od hypotéky poskytuje úvěr ze stavebního spoření i malé částky, které se velmi hodí na rekonstrukci nebo vybavení domácnosti. Výhodou oproti hypotéce je, že pro získání úvěru není nutné zastavit nemovitost stavebního spořitelně. Další důležitou výhodou je, že úvěr lze splatit předčasně a není nutné splácet hypotéku (Janda, 2013). Stavební spoření je forma spoření, která spojuje v jeden kompaktní celek spoření a poskytnutí účelového úvěru. Stavební spoření je účelové spoření spočívající:

- v přijímání vkladů od účastníků stavebního spoření;
- v poskytování úvěrů účastníkům stavebního spoření;
- v poskytování příspěvku fyzickým osobám (státní podpory) účastníkům stavebního spoření.

Účastníkem stavebního spoření může být fyzická nebo právnická osoba a státní podporu může získat:

- občan České republiky;
- občan Evropské unie, kterému bylo vydáno povolení k pobytu na území České republiky a přiděleno rodné číslo příslušným orgánem České republiky (až po vstupu ČR do EU, tj. od 1.5.2004);

- fyzická osoba s trvalým pobytem na území České republiky a rodným číslem přiděleným příslušným orgánem České republiky (Lukáš, 2014).

Stavební spoření je účelovým spořením, které je řízeno Zákonem č. 96/1993 Sb. o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření ve znění pozdějších předpisů. Poslední novela č. 423/2003 Sb. platná pro smlouvy uzavřené od 1.1.2004 změnila základní podmínky stavebního spoření, především výši podpory a dobu spoření. I když má stavební spoření přívlastek "stavební", za peníze z něj se nemusí vždy jen stavět. Stavební spořitelny poskytují úvěry ze stavebního spoření na různé účely. Podle Zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření smí být úvěr stavební spořitelnou poskytnut a účastníkem použit pouze na financování bytových potřeb. V tomtéž zákoně § 6 jasně vymezuje pojem "Bytové potřeby" a dá se tedy jednoznačně určit, že lze úvěr použít například na:

- získání bytu, tedy koupi bytu;
- získání stavebního pozemku za účelem výstavby;
- výstavbu nebo koupi stavby pro bydlení, do čehož lze počítat např. i půdní vestavby, stavební úpravy nebytových prostor na byt a jiné;
- změnu, modernizaci a údržbu bytu, kam mimo jiné patří např.: projektová dokumentace, požární zabezpečení a bezpečnostní zajištění, výměna bytového jádra a další;
- přípojky plynu, vody, kanalizace, elektrického proudu;
- úhrady jiných půjček a úvěrů na bytové účely;
- daně z převodu bytů a domů, notářské poplatky;
- vypořádání dědických nebo družstevních podílů;
- opravy a rekonstrukce, modernizace (Syrový, 2009).

3.2.2.2 Životní pojištění

Životní pojištění je pojištění, které chrání majetkové zájmy pojištěné osoby související s jejím životem a smrtí. Životní pojištění se obvykle týká dlouhodobých zájmů pojistníka/pojištěné osoby, protože život je vnímán jako dlouhodobý stav, a proto je případ smrti považován za nepředvídatelný a vzdálený. Životním pojištěním se často označuje celá řada pojištění osob, která zahrnuje životní pojištění, pojištění dětí při dosažení plnoletosti nebo při nástupu na vysokou školu, důchodové pojištění, pojištění pro případ ztráty zaměstnání a mnoho dalších (Polouček a kol., 2009). Základním principem pojištění

je sdílení rizika. Aby se předešlo velkým nepředvídaným platbám, jsou všechny podmínky, za kterých mají být platby provedeny, definovány předem. Většinou se pojišťují nahodilá a nepředvídatelná rizika, které nesouvisejí s finančními riziky, které se nazývají čistá rizika (Němec, 2008).

V současné době existuje pět typů životního pojištění. Především je to rizikové, které je základní, a neinvestiční pojištění. V tomto případě se nejedná o spoření, ale lze ho libovolně upravovat nebo zrušit. Druhým typem je investiční životní pojištění. Podobně jako rizikové životní pojištění, ale obsahuje i investiční část, přispívat může i zaměstnavatel a pojistné částky lze odečítat od základu daně. Investiční riziko tohoto typu životního pojištění nese v plném rozsahu klient. Třetím typem je kapitálové životní pojištění, liší se od investičního tím, že investiční riziko nese pojišťovna, ovšem není zde záruka zhodnocení investic. Dá se také odečítat z daňového základu a zrušení vede k vysokým poplatkům a pokutám. Dalším typem je univerzální životní pojištění, které zahrnuje v sobě pojištění i investování. Jedná se o pojištění, ve kterém lze měnit poměr mezi spořením a pojistkou. Posledním typem je důchodové pojištění, které slouží k zajištění dalších finančních prostředků k důchodu.

3.2.2.3 Penzijní připojištění

Důchodový systém v České republice je od roku 1994 upraven jako penzijní připojištění se státním příspěvkem. Důchodové pojištění je dobrovolné, zatímco pojištění příjmů je povinné. Hlavním účelem penzijního připojištění je udržení stálé životní úrovně. A jako ostatní typy investic či spoření má své výhody i nevýhody:

- Roční státní příspěvek je až 20 % z vašeho příspěvku, klient má také nárok na podíl z hospodaření penzijního fondu.
- Daňový základ je možné snížit o částku, která převyšuje roční vklad šest tisíc korun. Maximálně si poplatník může snížit základ daně o 48 tisíc korun ročně.
- Na konto penzijního fondu může svým pracovníkům přispívat také zaměstnavatel. Z příspěvku zaměstnavatele pracovník neplatí sociální a zdravotní pojištění.
- Příspěvek zaměstnavatele je také osvobozen od daně z příjmů a to až do částky 50 tisíc korun (v závislosti na tom, pokud firma zaměstnanci nepřispívá také na životní pojištění).
- Prostředky v penzijním fondu mají minimální likviditu. Během spoření není možné s penězi téměř vůbec operovat.

□ Nejvýše polovinu naspořené sumy je možné vybrat dříve v rámci takzvané výsluhové penze (nejdříve však po patnácti letech spoření). Minimální pojistná doba však vždy musí činit alespoň pět let (týká se zejména klientů starších pětapadesáti let).

□ Průměrné zhodnocení z hospodaření penzijního fondu je vzhledem k extrémně dlouhé vázací době poměrně nízké. V posledních letech fondy zhodnocovaly vklady svých klientů nejčastěji mezi půl až jedním procentem.

□ Majetek klientů a akcionářů fondů není oddělen.

□ Penzijní fond pak nemůže nabídnout více investičních strategií. Každý klient se také podílí na nákladech získávání nových účastníků penzijního připojištění.

V tabulce 1 jsou popsány tři pilíře českého důchodového systému.

Tab. 1 Pilíře českého důchodového systému.

I. pilíř je založen na principu solidarity a je financován ze mzdových a živnostenských daní. Tento pilíř zahrnuje důchodové pojištění, které je povinné pro všechny zaměstnance a živnostníky. Důchod z tohoto pilíře je vypočítáván na základě počtu odpracovaných let a výše příjmů.	II. pilíř je financován ze státního rozpočtu a je určen pro občany, kteří nemají nárok na důchod z prvního pilíře nebo jejichž důchod z prvního pilíře je příliš nízký. Tento pilíř zahrnuje státní důchod, který je vyplácen všem občanům České republiky, kteří dosáhli stanoveného věku pro nárok na důchod (65 let pro muže a 60 let pro ženy).	III. pilíř je financován ze státního rozpočtu a je určen pro občany, kteří jsou z důvodu nemoci či úrazu schopni pracovat pouze omezenou dobu nebo vůbec. Tento pilíř zahrnuje invalidní důchod, který je vyplácen osobám s invalidním důchodovým pojištěním.

Zdroj: vlastní zpracování Šámalová a Petr, 2021

3.2.2.4 Podílové investiční fondy

Posledním prvkem zkoumaným ve struktuře úspor českých domácností jsou investiční fondy, jejichž regulace se v České republice řídí podle zákona č. 240/2013 Sb. Tento zákon rozlišuje mezi fondy kolektivního investování a fondy kvalifikovaných investorů. V současné době jsou mezi nejoblíbenější typy fondů podílové fondy. Podílové fondy jsou kolektivy majetků, které se dále specializují – například akciové fondy se zaměřují na portfolia akcií, zatímco dluhopisové fondy investují do portfolií dluhopisů. Tento druh fondu nabízí jednoduchý a cenově dostupný způsob investování s pomocí profesionálních

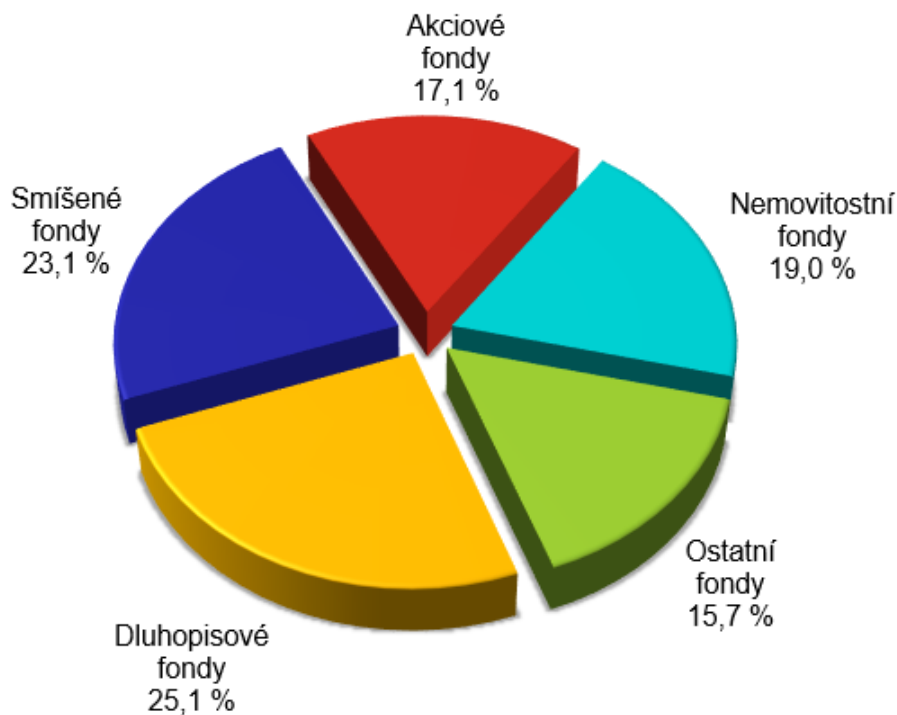
správců do cenných papírů nebo nemovitostí, s potenciálem vyššího výnosu než u tradičních bankovních vkladů. Podílové fondy jsou ideální pro investory, kteří nemají čas nebo znalosti k samostatnému rozhodování o investicích. Fondy jsou financovány prostředky investorů, přičemž každý investor vlastní určitý počet podílových jednotek. Tyto fondy obvykle nabízejí vyšší návratnost než běžné bankovní produkty a umožňují investorům vybírat z různých investičních strategií, včetně bezpečnějších možností, které minimalizují riziko ztráty investovaných peněz. Pohodlí spočívá také v možnosti kdykoli vybrat všechny prostředky. Podílové fondy však mají velkou nevýhodu, vklady nejsou pojištěny a hrozí, že investor všechny peníze ztratí. Na rozdíl od investic do bankovních institucí, kde jsou investice pojištěny ze zákona. Pokud se člověk rozhodne investovat do podílového fondu, je důležité rozlišovat mezi uzavřenými a otevřenými podílovými fondy. Zásadní rozdíl mezi nimi je v tom, že u otevřených podílových fondů je společnost povinna kdykoli odkoupit podílové listy zpět, zatímco u uzavřeného fondu nikoli. Uzavřený podílový investiční účet se zřizuje na dobu nejméně deset let. Peníze obvykle investor dostane zpět po deseti letech nebo dříve, ale bude za to muset zaplatit poplatek (Bohanesová, 2018). Správu v podílových fondech vykonávají investiční společnosti, ale všechny prostředky patří účastníkům konkrétních fondů na základě toho, kolik jednotlivý klient vlastní podílových listů. Daný typ investování přináší řadu výhod. Mezi hlavní patří především rozložení rizika neboli diverzifikace, neboť například akciové fondy investují do několika stovek akciových titulů. Pokud tedy nastane situace, že některá z firem fondu zkrachuje, tak to na majitele tohoto fondu nebude mít tak významný vliv. Další výhodou investičních fondů je, že vstoupit mohou i drobní investoři, kteří chtějí investovat například do akcií, ale mají menší částky, což by neumožnilo investovat do konkrétních akciových titulů nebo jen v menším rozsahu (Tůma, 2019). Než se člověk rozhodne investovat, je důležité zvážit některé proměnné, které mohou mít významný dopad na očekávanou návratnost investice. Především je to doba investování a postoj investora k riziku nebo očekávaná výnosnost investice. Investoři se také mohou rozhodnout, zda provedou jednorázovou investici do podílového fondu nebo naopak, bude lepší varianta ukládat určitou pevnou měsíční částku. Mohou však existovat kombinace obou variant. Měsíční vklad určité částky přináší další výhodu, kterou je průměrná pořizovací cena. Což znamená, že v tomto případě si investoři nemusí dělat starosti s nákupem určitých cenných papírů, které jsou příliš levné nebo naopak příliš drahé, čímž se vyhnou volatilitě finančního trhu. Nepřetržité investování v řádu několika let způsobí již zmíněné

průměrování nákupní ceny – mezi investory známé jako Dollar Cost Averaging (DCA) (Kohout, 2018). Mezi konkrétní fondy (otevřené podílové fondy) patří:

1. fondy peněžního trhu – považovány za relativně bezpečnou investici s nižším výnosem, ideální pro krátkodobé investice. Nabízejí nižší riziko, ale zároveň i menší potenciál růstu hodnoty investice.;
2. dluhopisové fondy – investují především do dluhopisů, včetně státních dluhopisů. Jsou vhodným doplňkem k akciovým fondům nebo akciím a často se doporučují pro krátkodobější investiční horizonty. Nabízejí umírněné riziko s potenciálem stabilního výnosu.;
3. akciové fondy – tyto fondy jsou vhodné pro střednědobé až dlouhodobé investice vzhledem k vyšší volatilitě ceny podílových listů. Existuje mnoho variant těchto fondů, které se mohou specializovat podle geografické oblasti nebo odvětví. Některé akciové fondy kopírují výkonnost světových burzovních indexů;
4. smíšené fondy – kombinují prvky různých typů fondů, jako jsou dluhopisové a akciové fondy, což umožňuje diverzifikaci a snížení celkového rizika investičního portfolia;
5. fondy fondů – tyto fondy investují do portfolia jiných fondů, což znamená investici do velmi širokého spektra titulů. Důležité je sledovat poplatky spojené s těmito fondy, které mohou být vyšší ve srovnání s jinými typy fondů;
6. zajištěné (garantované) fondy – tyto fondy nabízejí investorům garanci, že na konci investičního období získají zpět celou investovanou částku, nebo předem stanovenou výši. Jsou vhodné pro konzervativní investory, kteří preferují nižší riziko.

V současné době se vedle tradičních investičních fondů objevují také alternativní fondy, jako jsou například hedge fondy. Tyto speciální investiční fondy obvykle podléhají minimální regulaci a jsou charakteristické svým vyšším investičním rizikem, které je však kompenzováno potenciálem vysokých výnosů. Další populární alternativou k tradičním investičním modelům se stává investice do ETF, neboli burzovně obchodovaných fondů, které nabízejí nízké náklady a jsou přístupné široké veřejnosti. Tyto fondy umožňují investorům snadněji diverzifikovat své portfolio a obchodovat s nimi podobně jako s akciemi na burze. (Janda, 2012).

Obr. 3 Vlastní kapitál členěný podle typu fondu.

Zdroj: ČNB, 2021

Mnoho českých bank v současné době nabízí v České republice investice do podílových fondů. Konkrétně například: ČSOB, a.s., MONETA Money Bank, a.s., Komerční banka, a.s. a mnoho dalších společností. V České republice je v současné době mnoho investičních fondů (Obr. 3) a dominují dluhopisové investiční fondy. Počet těchto fondů se v posledních letech výrazně zvýšil. Na druhé straně se počet jiných typů investičních fondů (nemovitostní, hybridní, akciové) prakticky nezměnil.

3.3 Role domácností v ekonomice země

Domácnosti patří mezi tři účastníky ekonomického procesu. Tvoří je skupina ekonomických objektů a procesů, které provázejí život každého člověka ve společnosti. Domácnosti jsou označovány jako ekonomické jednotky. Mohou zahrnovat libovolný počet osob. Všechny účastníky spojuje společný rozpočet, bydlení, ekonomické zdroje. Společně využívají získaný příjem. Peníze jsou vynakládány na nákup výrobků, úhradu služeb nezbytných k uspokojování potřeb lidí.

V moderní ekonomice existují tři hlavní složky, jejichž vzájemné působení určuje klíčové parametry života země. Jsou to:

- domácnosti – nejmenší ekonomická jednotka, pojem se nejčastěji používá ve statistice jako účetní jednotka;

- firmy jako právní forma organizace podnikatelské činnosti podniků, závodů, továren a dalších podnikatelských objektů;
- stát se zastupitelskými orgány všech úrovní.

Domácnosti jsou základní a zároveň konečnou jednotkou ekonomického života. Domácnost totiž přenáší počáteční zdroje do ekonomického procesu a je konečným spotřebitelem statků a služeb produkováných státem a podnikateli.

Stav domácnosti je do značné míry předurčen vnějším společenským prostředím. Tržní systém podporuje rozvoj podnikání a podnikání. Přejídný typ ekonomiky se vyznačuje zlomovými body, riziky. Příkazově-administrativní ekonomika omezuje aktivity subjektů. Je to dáno rozdílností cílů účastníků hospodaření. Tržní ekonomika stimuluje maximalizaci zisku, členové domácnosti činí spotřebitelská rozhodnutí s ohledem na rozpočtová omezení. Spotřeba statků není omezována. Hlavním problémem je nedostatek finančních zdrojů.

3.4 Významné ekonomické události

Vstup České republiky do EU v roce 2004 byl významnou událostí, která měla velké ekonomické důsledky. Podobně jako jiná velká přechodná období přinesla řadu příležitostí a výhod. Další ekonomickou cestu země lze považovat za kombinaci jejich přirozených silných stránek a výhod členství v EU. V roce 2004 vstoupila Česká republika do Evropské unie spolu s dalšími devíti zeměmi (Kypr, Estonsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko). Tato událost byla významným okamžikem v historii země po skončení studené války, znamenala posun od východní k západní alianci a přijetí evropských politických, ekonomických a demokratických norem. Ve výsledku to přineslo okamžité ekonomické výhody. Česká republika získala neomezený přístup na jednotný trh EU, což usnadnilo obchod a snížilo obchodní bariéry ve prospěch českého exportu. Navíc došlo k přílivu přímých zahraničních investic, kdy se mnoho nadnárodních korporací rozhodlo založit své podnikání v zemi kvůli její ekonomické efektivitě a strategickému přístupu na trhy západní a východní Evropy. Dále Česká republika získala právo podílet se na strukturálních fondech a Fondu soudržnosti EU, jejichž cílem je snižovat regionální rozdíly a podporovat hospodářskou soudržnost. Tyto prostředky směřovaly do rozvoje infrastruktury, ekologických projektů, výzkumu a vývoje a dalších sektorů (Antonín, 2009).

Finanční krize v roce 2008 měla na Českou republiku výrazný dopad, prověřila její odolnost a adaptabilitu. V důsledku této krize došlo k poklesu hrubého domácího produktu

(HDP) země. Česká ekonomika se v roce 2009 propadla asi o 4,5 jednotek %, což byl nejvýraznější pokles od počátku 90. let. Tento pokles byl způsoben především poklesem poptávky po českých výrobcích, zejména automobilech, strojích a elektronice, v důsledku celosvětové recese. V důsledku toho došlo ke snížení počtu pracovních míst, zejména v odvětvích, která jsou silně závislá na exportu, což vedlo ke zvýšení míry nezaměstnanosti. Do roku 2010 se míra nezaměstnanosti zvýšila na přibližně 8 % ve srovnání s 5,3 % v roce 2008. V reakci na tyto výzvy zavedla česká vláda různá opatření ke stimulaci ekonomiky, jako jsou infrastrukturní projekty, daňové pobídky a podpora postižených průmyslových odvětví, jako automobilový sektor. Naštěstí zůstal český bankovní sektor v tomto období relativně stabilní a Česká národní banka (ČNB) podnikla kroky na podporu úvěrování a investic snížením úrokových sazeb na historicky nejnižší úroveň (Singer, 2010).

V polovině roku 2010, po celosvětové recesi, se česká ekonomika vzpamatovala a míra nezaměstnanosti začala klesat. Ke konci roku 2010 měla Česká republika jednu z nejnižších nezaměstnaností v EU, obvykle se pohybovala kolem 3 % nebo níže. Spolu s poklesem nezaměstnanosti začaly v pokrizovém období růst i mzdy. K růstu mezd přispěly faktory jako ekonomická stabilita, zvýšená poptávka po práci v některých odvětvích a jednání s odbory. Vláda navíc občas zavedla opatření ke zvýšení minimální mzdy s cílem zlepšit životní úroveň a řešit nerovnost v příjmech. Česká republika tak prokázala ekonomickou odolnost a zotavila se rychleji než některé sousední evropské země. Pozitivní tempo růstu bylo pozorováno od roku 2011 do roku 2012, což znamenalo začátek trvalého hospodářského oživení. Pandemie COVID-19 však pro Českou republiku představovala významnou ekonomickou výzvu, která si vyžádala rychlé reakce a úpravu politiky. Navzdory vážnému počátečnímu dopadu pandemie, prokázala země schopnost přizpůsobit se a zotavit se. Stejně jako mnoho dalších zemí světa i Česká republika zažila kvůli pandemii hospodářský útlum. HDP země se snížilo, zejména v první polovině roku 2020, v důsledku izolačních opatření, omezení pohybu a narušení globálního obchodu (Hoke a Tomašík, 2022).

Vzhledem k velké závislosti na výrobě a exportu, zejména v odvětvích jako je automobilový průmysl a strojírenství, došlo v České republice, v důsledku přerušení, k poklesu výroby a exportu. To vedlo k tomu, že firmy propouštěly zaměstnance, což způsobilo nárůst míry nezaměstnanosti. Aby vláda povzbudila podniky, aby si udržely své zaměstnance, zavedla mzdové dotace, které v této nejisté době nejen zachovaly pracovní místa, ale také stabilizovaly příjmy lidí. Ke zmírnění ekonomických dopadů byla rovněž

zavedena různá opatření, jako je přímá finanční pomoc, úvěrová moratoria a odklady daní. Česká národní banka upravila měnovou politiku, včetně snížení úrokových sazeb, s cílem zajistit likviditu a podpořit úvěrování. Pro nejpostiženější sektory, jako je cestovní ruch, pohostinství a malé podniky, byla rovněž zavedena zvláštní podpůrná opatření, aby bylo zajištěno jejich přežití. Český zpracovatelský průmysl však prokázal svou odolnost. Se zadržovanou poptávkou a upravenými produkčními protokoly se průmysl na konci roku 2020 a na začátku roku 2021 začal zotavovat. Pandemie také urychlila přijetí digitálních technologií, což vedlo k rozšíření elektronického obchodu, online služeb a práce z domova, což výrazně změnilo podnikatelské provozní prostředí (Ambriško a kol., 2020).

3.5 Vstup Visegrádské skupiny do Evropské unie

Visegrádská skupina slouží jako forma regionální spolupráce čtyř států střední a východní Evropy (SVE), které v současné době působí v EU. V době rozpadu socialistického bloku vyjadřovali demokraticky orientovaní politici v Polsku, Československu a Maďarsku touhu po pokračující solidaritě, která se však neprodleně projevila v jejich dalších krocích. Badatelé identifikují řadu důvodů, které vedly ke zrodu vyšehradské myšlenky. Pro pochopení vzniku vyšehradské interakce je důležitá především společná historická zkušenost. Zatímco pro západní Evropu se historická paměť opírala o události druhé světové války, holocaust a boj proti nacismu, pro země střední a východní Evropy je to také okupace a komunismus. Na rozdíl od západoevropských národů, jak tvrdí maďarský historik Csaba G. Kiss (2016) *„Národy střední části Evropy zažily "dvojitou totalitu": nacistickou a bolševickou. V souladu s tím bylo možné vstoupit do Evropy pouze jako zvláštní složka. Kromě zřejmého kulturního a historického pozadí hrál při formování touhy střeoevropských a východoevropských zemí po spolupráci důležitou roli ekonomický faktor: Maďarsko, Polsko a Československo byly hospodářsky nejdynamičtějšími zeměmi Rady vzájemné hospodářské pomoci, což určovalo zájem Západu, reprezentovaného Evropským společenstvím, o ně. Evropské společenství zahájilo "program pomoci" východní Evropě s cílem demokratizovat ji. Přispěl k tomu i geopolitický faktor, totiž přechodná poloha regionu mezi evropským Západem a Východem, která se projevovala spojením civilizačních charakteristik a vlastní specifickou identitou.“*

Založení Visegrádské skupiny v roce 1991 tak sledovalo dva hlavní cíle. Prvním bylo zajistit úzké přátelské vztahy ve střední Evropě, aby se region znovu neocítl v situaci, jaká byla mezi dvěma světovými válkami. Tehdy tyto státy místo aby se sjednotily, naopak mezi sebou válčily. Druhý cíl úzce souvisel s cílem prvním – integrace do jednoho

evropského domu, do tehdy vznikající EU, kam chtěly všechny tři státy vstoupit. V této věci postupovaly společně, bez jakéhokoli soupeření a rivality.

Je třeba poznamenat, že všechny země se rozvíjely poměrně dynamicky a vykazovaly víceméně stabilní tempo růstu HDP. Pozitivní dynamika národní výroby začala ve druhé polovině 90. let, kdy se objevily první plody ekonomických reforem orientovaných na zavedení tržního hospodářství. I zde Česká republika poněkud vyčnívá. V dalších letech byl růst HDP nejvyšší.

Tabulka 2 ukazuje, že před vstupem do EU patřily všechny země Visegrádu z hlediska ekonomického rozvoje do stejné skupiny – středně rozvinuté země. HDP na obyvatele přepočtený podle parity kupní síly v eurech (metodika Eurostatu) se pohyboval v rozmezí 12 000 až 26 000. Nejnižší ukazatel mělo Polsko (asi 40 % průměru EU), nejvyšší – Česká republika – přes 70 %.

Zatímco z hlediska prvních dvou ukazatelů vstupovali členové Visegrádské skupiny do EU s velmi podobnými parametry, problémy rovnováhy na peněžním a pracovním trhu byly u nich zcela odlišné. České republice a Slovensku se podařilo udržet ceny na uzdě: jejich míra inflace byla nižší než průměr EU a v roce 2003 byla stabilní hladina spotřebitelských cen. Naopak pro Maďarsko a Polsko byl poměrně rychlý růst spotřebitelských cen.

Poněkud odlišná byla situace na trhu práce. Problém nezaměstnanosti byl v České republice a Maďarsku mírný, zatímco na Slovensku a v Polsku byla bez práce každá pátá ekonomicky aktivní osoba. Polsko mělo v době vstupu do EU nejvyšší míru nezaměstnanosti v Evropě.

Tab. 2 Hlavní makroekonomické ukazatele zemí Visegrádské skupiny před vstupem do EU.

Hrubý domácí produkt (HDP) v běžných tržních cenách [tis. euro/obyvatel]			
	2002	2003	2004
Česká republika	18,2	19,5	20,9
Maďarsko	14,5	15,4	16,2
Polsko	11,8	15,4	13,3
Slovensko	13,3	12,2	26,1
EU-19	27,6	26,1	29,1
Prognóza reálného HDP [%]			
Česká republika	1,5	3,6	4,7
Maďarsko	4,7	4,1	5,0
Polsko	1,4	3,6	4,8
Slovensko	4,5	5,5	5,3
EU-19	0,9	0,7	2
Indexy cen výrobců (PPI) [%]			
Česká republika	-1,3	-0,4	5,7
Maďarsko	2,1	3,7	7,3
Polsko	-1,7	0,8	8,1
Slovensko	2,5	-0,1	2,5
EU-19	0,3	0,8	2,5
Míra nezaměstnanosti [%]			
Česká republika	7,3	7,8	8,3
Maďarsko	5,6	5,7	6,1
Polsko	20	19,8	19,1
Slovensko	18,8	17,7	18,4
EU-19	8,6	9,2	9,4

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Osmnáct let členství zemí Visegrádské čtyřky v Evropské unii bylo poznamenáno rychlými hospodářskými vzestupy i pády. Za pozornost stojí několik trendů, které se objevují při analýze údajů v tabulce č. 3.

Podle evropských statistik činil v roce 2022 HDP na obyvatele přepočtený podle parity kupní síly v Polsku 43 % průměru EU, v Maďarsku 41 %, na Slovensku 36 % a v České republice 49 %. V každém případě je však zřejmý fakt sblížení úrovní rozvoje.

Konvergence je způsobena rychlejší dynamikou HDP v zemích Visegrádské skupiny ve srovnání s průměrnými údaji za celou Unii. V prvních letech navíc Česká republika, Maďarsko a Polsko těžily ze vstupu do EU. Pouze Slovensko vykazuje nejmenší růst – z 26,1 na 36,9 % HDP. Ostatní země zvýšily svůj HDP v průměru o 20 p.b..

Je třeba poznamenat, že cenová hladina v zemích České republiky a Slovenska je skutečně výrazně nižší než evropský průměr. Podle výpočtů založených na paritě kupní síly národních měn dosahuje cenová hladina v České republice 69 % evropského průměru, na Slovensku 30 %. Zbytek Visegrádské skupiny je na tom hůře, Polsko je 138 % a Maďarsko 292 % evropského průměru.

Nezaměstnanost zůstává pro země Visegrádské čtyřky akutním problémem. Lze tvrdit, že pouze České republice a Maďarsku se podařilo udržet tento ukazatel pod evropským průměrem, což je pro moderní společnost přijatelnější. Vstup Maďarska do EU byl poznamenán nárůstem míry nezaměstnanosti a dnes je o 10 % vyšší než původní míra, zatímco České republice se podařilo snížit míru nezaměstnanosti o 30 p.b. oproti původní míře před vstupem do EU, ale i ta byla v té době o 10 % nižší než evropský průměr. Polsko a Slovensko svou míru nezaměstnanosti rovněž zlepšily. V Polsku se míra nezaměstnanosti snížila téměř o polovinu a nyní přesahuje pouze 10 % evropského průměru. Nejhorší problémy se zaměstnaností řeší Slovensko. Míra nezaměstnanosti, se kterou tato země v EU začínala, byla přibližně stejná jako v Polsku a až do krize v roce 2009 klesala. V následujících letech se však podíl nezaměstnaných mezi ekonomicky aktivním obyvatelstvem začal zvyšovat a nyní dosáhl jedné z nejvyšších měr v EU, a to 132 % evropského průměru.

Tab. 3 Hlavní makroekonomické ukazatele zemí Visegrádské skupiny po vstupu do EU.

		Hrubý domácí produkt (HDP) v běžných tržních cenách [tis. euro/obyvatel]																		
		2005	200	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Česká republika		22,1	23,8	26,2	27,8	27,6	27,7	28,9	29,2	30,8	32,5	33,9	36,1	38,8	41,1	47,1	42,8	44,8	49,1	
Maďarsko		17,1	18,3	19,1	20,7	20,7	21,7	23,1	23,2	24,5	25,6	26,7	27,9	29,4	31,9	34,2	36,8	41,9		
Polsko		13,8	15,1	16,8	18,3	19,1	20,6	22,3	23,3	24,1	25,1	26,4	27,8	29,6	31,6	34,8	37,8	43,1		
Slovensko		16,5	18,8	21,1	23,6	22,9	25,2	26,2	27,1	28,1	29,1	30,0	27,7	30,1	31,3	33,4	34,6	36,9		
EU-19		30,1	32,6	34,6	35,8	34,9	35,8	37,3	37,7	38,0	40,0	41,1	43,3	45,7	47,6	48,3	51,4	56,5		
Prognóza reálného HDP [%]																				
Česká republika		6,7	6,9	5,6	2,5	-4,5	2,3	1,8	-0,7	0,0	2,3	5,5	2,5	5,3	3,2	3,0	-5,5	3,5	2,5	
Maďarsko		4,3	3,9	0,3	1,0	-6,6	1,1	1,9	-1,3	1,8	4,2	3,7	2,2	4,3	5,4	4,9	-4,5	7,2	4,6	
Polsko		3,4	6,2	7,1	4,1	2,6	3,1	5,1	1,7	0,8	3,8	4,3	3,1	5,2	5,9	4,4	-2,0	6,8	5,4	
Slovensko		6,6	8,5	10,8	5,6	-5,5	6,7	2,7	1,3	0,6	2,7	5,2	1,9	2,9	4,0	2,5	-3,3	4,9	1,7	
EU-19		1,8	3,4	3,0	0,3	-4,5	2,0	1,7	-0,8	-0,2	1,4	1,9	1,8	2,8	1,8	1,6	-6,2	5,2	3,5	
Indexy cen výrobců (PPI) [%]																				
Česká republika		1,9	0,6	3,5	3,1	-5,5	1,5	5,7	2,3	0,2	1,0	-3,9	-3,1	2,3	1,8	1,5	0,2	5,7	19,5	
Maďarsko		4,3	5,7	4,3	8,6	-0,1	5,7	8,6	5,2	1,1	0,6	-3,3	-2,0	6,7	5,9	3,7	-4,1	9,6	23,3	
Polsko		0,9	1,8	3,5	3,7	-2,8	2,9	8,8	3,3	-0,6	-1,8	-3,0	0,3	4,6	3,2	1,1	-1,2	7,9	18,7	
Slovensko		1,3	1,5	0,2	1,9	-6,0	0,0	4,0	1,3	-0,3	-1,8	-3,3	-3,4	2,6	3,2	0,6	-1,5	6,6	15,6	
EU-19		3,2	3,4	3,0	4,9	-5,0	3,3	5,3	1,8	-1,0	-0,9	-2,4	-1,4	3,0	2,4	0,6	-1,8	6,3	15,3	
Míra nezaměstnanosti [%]																				
Česká republika		7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0	6,1	5,1	4,0	2,9	2,3	2,0	2,5	2,8	2,4	
Maďarsko		7,2	7,5	7,4	7,8	9,7	10,8	10,7	10,6	9,6	7,5	6,5	4,9	4,1	3,5	3,3	4,1	4,0	3,6	
Polsko		17,9	14,0	9,6	7,0	8,1	10,0	10,0	10,4	10,6	9,2	7,7	6,3	5,0	3,9	3,3	3,2	3,4	2,9	
Slovensko		16,4	13,5	11,2	9,6	12,1	14,4	13,6	13,9	14,1	13,1	11,5	9,7	8,1	6,5	5,7	6,6	6,8	6,1	
EU-19		9,3	8,5	7,6	7,6	9,7	10,3	10,3	11,5	12,2	11,7	11,0	10,1	9,1	8,2	7,6	7,9	7,7	6,7	

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

4 Vlastní práce

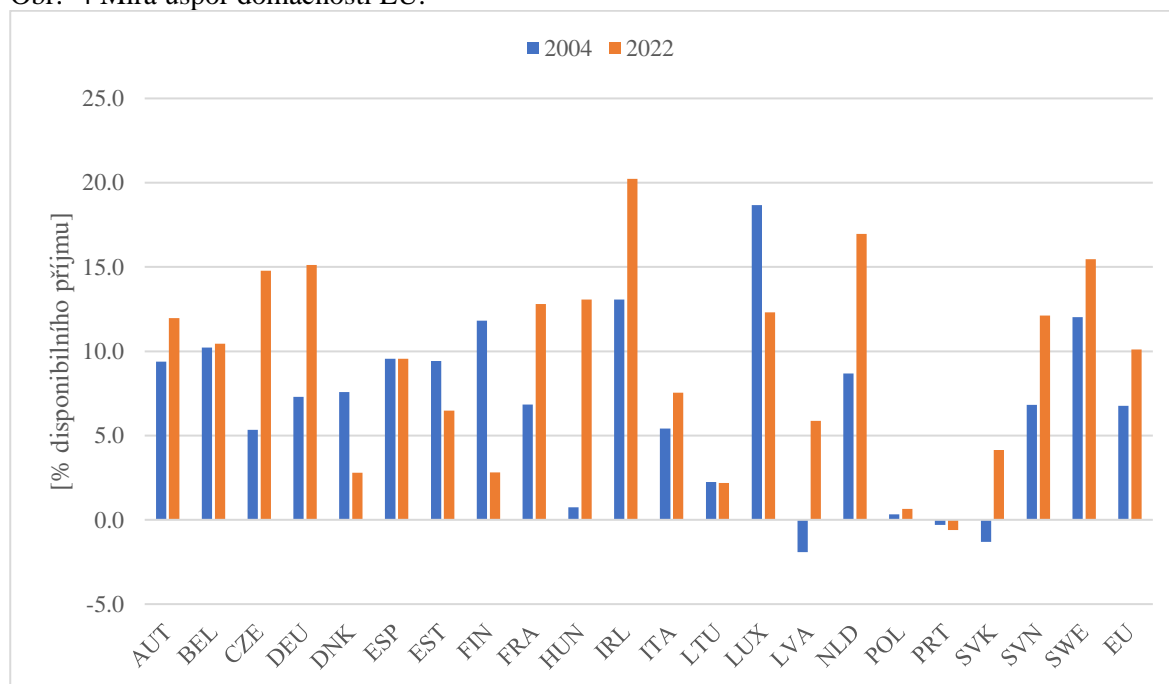
Předmětem výzkumu této práce jsou finance českých domácností a jejich porovnání s okolními zeměmi, jako je Slovensko, Polsko, Maďarsko a Německo. Nejprve je stručně popsána historie Visegrádské skupiny a její přijetí do Evropské unie (EU) a jak toto ovlivnilo ekonomiky jednotlivých zemí. Zkoumána je také míra úspor domácností v zemích eurozóny-19 a její vývoj v letech 2004 až 2022. Dále byl zjišťován trend domácností spořit, totiž kolik jsou domácnosti ochotny a schopny spořit z dostupných příjmů. Poté je blíže zkoumáno, z čeho se skládá portfolio finančních investic domácností zemí Visegrádské čtyřky a Německa. Před porovnáním míry úspor domácností je třeba uvést faktory, které ovlivňují volbu způsobu spoření a spoření obecně. Hlavním faktorem je dostatečný příjem, po odečtení všech nezbytných výdajů na živobytí pak lze zbývající prostředky využít v různých typech spořicíh a investičních programech. V úvahu se berou i takové faktory, jako jsou, příjmy a dluhy domácností, nezaměstnanost a sociální platby, míra nerovnosti příjmů domácností. Jak tyto a další faktory ovlivňují výši úspor domácností, ukazuje korelační analýza. Nezanedbatelnou skutečností je, že v jednotlivých zemích mohou existovat rozdíly ve vykazování dat. Proto pro porovnání mezi jednotlivými zeměmi použili údaje se společnou metodikou převzaté z Eurostatu. Metodika Eurostatu zahrnuje analýzu porovnání úspor domácností pomocí hrubé míry úspor domácností. Hrubou míru úspor odhaduje Systém národních účtů jako rozdíl mezi disponibilními výdaji (především mzdami a platy, příjmy fyzických osob podnikatelů a dividendy, úroky z vkladů bez daně, příspěvky, penzijní fondy a ostatní) a výdaji domácností. Nakonec byla provedena korelační analýza a regresní analýza míry úspor domácností s hlavními determinanty.

4.1 Míra úspor domácností v zemích EU

Tato kapitola se zabývá mírou úspor domácností v Evropě, jak se jejich míra změnila od roku 2004 do roku 2022. Na obr. 4 ukazuje země EU a jejich míry úspor domácností. Jak je vidět, evropský průměr v roce 2004 činil 6,8 % . Nejnižší hodnoty mezi zeměmi dosahují Lotyšsko -1,9% , Slovensko -1,3 % a Portugalsko -0,3 %. Nejbliže průměru jsou Slovinsko a Francie 6,8 %, Německo 7,3 % a Dánsko 7,6 %, zatímco nejvyšší hodnoty dosahují Švédsko 12 %, Irsko 13 % a Lucembursko 18,7 %. Do roku 2022 (Obr. 4) se evropský průměr zvýší na 10,1 %. S nejhorsími hodnotami -0,6 % Portugalsko, 0,7 % Polsko se stejnými hodnotami Dánsko 2,8 % Finsko 2,8 % a Lotyšsko 2,2 %. Nejbliže

evropskému průměru jsou Belgie s 10,5 % a Rakousko 12 %, Francie 12,8 % a Slovinsko 12,1 %. Země s nejvyššími hodnotami jsou Česká republika 14,8 %, Německo 15,1 % a Irsko a Švédsko 15,1 % a 15,5 %. Mezi země s největším nárůstem míry úspor domácností mezi lety 2004 a 2022 patří Česká republika z 5,3 % na 14,8 % a Německo ze 7,3 % na 15,1 %. Kromě toho si Irsko polepšilo z 13,1 % v roce 2004 na 20,2 % v roce 2022. Při pohledu na obr. 6 je patrný jasný trend zlepšování míry úspor domácností mezi všemi zeměmi. Zejména v zemích Visegrádské skupiny došlo od vstupu do EU v roce 2004 ke zvýšení míry úspor domácností, což svědčí o zlepšení jejich ekonomik. Nejvýraznějšími příklady jsou Maďarsko s nárůstem o 13,1 p.b. a Česká republika s nárůstem o 9,5 jednotek %. Jejich míry úspor jsou od roku 2022 nad evropským průměrem. Také Slovensko a Polsko zlepšily své míry úspor domácností z -1,3 % na 4,2 %, resp. z 0,3 p.b. na 0,7 %.

Obr. 4 Míra úspor domácností EU.

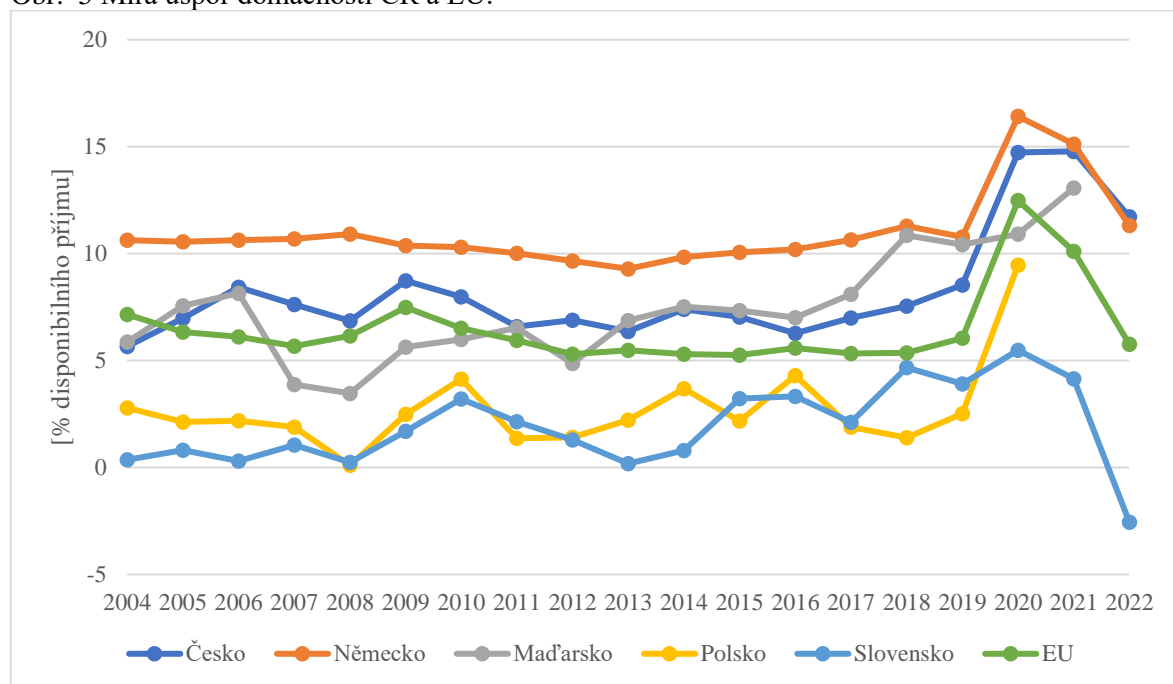
Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

4.2 Vývoj míry úspor domácností v zemích Visegrádské čtyřky a v Německu

V této kapitole se podrobněji podíváme na hrubou míru úspor domácností ve visegrádských zemích a v Německu. Po roce 2004 (Obr. 5) vykazují všechny země dobrý rostoucí trend. V době vstupu do EU Česká republika vykazovala mnohem vyšší míru úspor domácností než ostatní země skupiny V4, a to 5,8 %, Maďarsko 2,7 %, Polsko a

nejnižší ze všech zemí Slovensko 0,3 %. V grafu je dobře patrný rychlý růst míry úspor domácností v České republice, Německu, na Slovensku a v Polsku i v průměru EU. Krize v roce 2008 způsobila prudké zhoršení výsledků těchto zemí do roku 2009. Míra úspor na Slovensku ve výši 0,23 % je v tomto období nejnižší. V České republice klesla na 6,8 %. V Německu klesla do roku 2013 na 9,2 %. Nejméně postižené bylo Polsko, kde došlo k mírnému poklesu z 4,3 % v roce 2010 na 1,3 % v roce 2011. Maďarsko nesleduje stejný trend jako ostatní země, po mírném propadu v roce 2006 z 3,8 % na 0,5 % v roce 2007 roste strmě vzhůru a do roku 2019 předstihne všechny ostatní svou hodnotou 11,7 %. Také v ostatních zemích došlo k nárůstu míry úspor domácností v České republice na 8,5 % v Německu na 10,7 % v Polsku na 2,5 % na Slovensku na 3,9 % do konce roku 2019. Na konci období COVID-19 inflace vedla k silnému poklesu úspor domácností. Nejvýraznější pokles byl nejnižší na Slovensku -0,2 %, v České republice na 11,37 % a v Německu na 11,3 %. Naopak v Maďarsku se úspory domácností vzrostly na 13 %. Jen v Polsku vzrostla na 9,4 %.

Obr. 5 Míra úspor domácností ČR a EU.

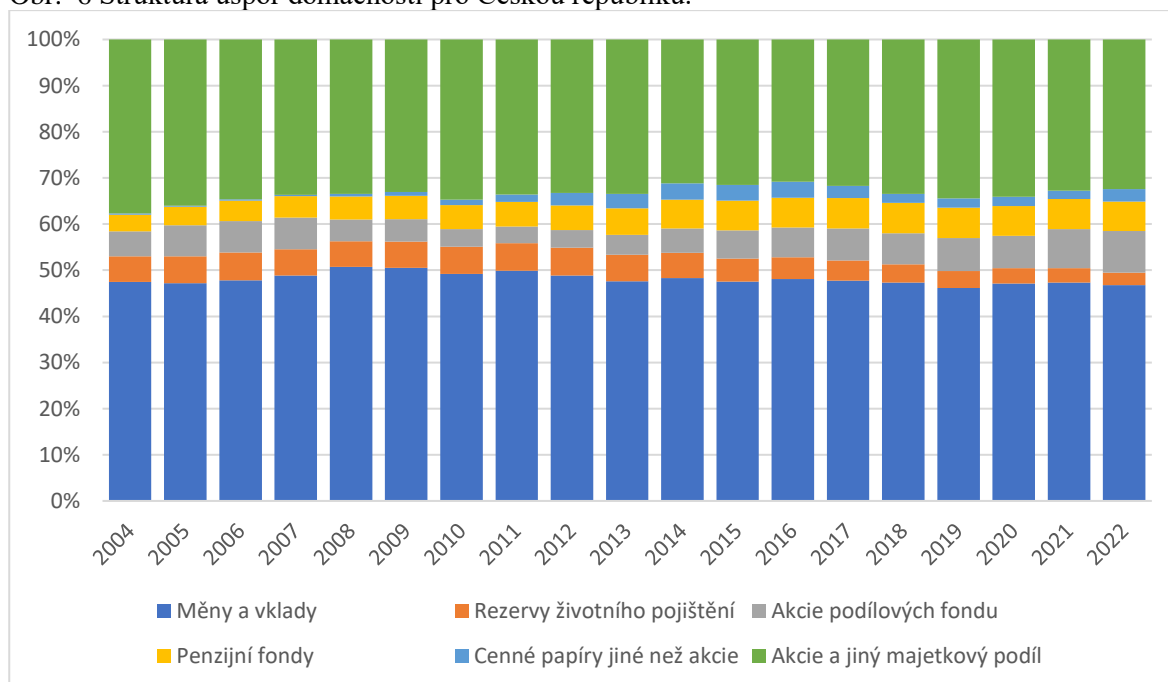
Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

4.3 Finanční portfolio domácností v zemích Visegrádské skupiny a Německa

Tato kapitola poskytuje srovnávací analýzu finančního portfolia domácností ve vybraných zemích. Zvláště zajímavé bylo porovnání struktury úspor domácností zemí Visegrádské čtyřky s Německem, neboť tamní domácnosti mají tendenci využívat různé přístupy ke způsobu spoření a jsou výrazně vyrovnané a strukturované.

Na obrázku č. 6 je znázorněna struktura domácností, která se v jednotlivých letech 2004-2022 je patrná struktura českých domácností. Jak již bylo napsáno, způsoby spoření českých domácností jsou velmi konzervativní, i při příznivém stavu pro investice je volen obvyklý a méně rizikový způsob. Mezi lety 2004 a 2022 se portfolio českých domácností příliš nezměnilo. Průměrné rozdělení prostředků bylo následující: většina prostředků byla rozdělena mezi měny a vklady 48 % a akcie a jiný majetkový podíl 34 %, dále asi 2 % připadala na cenné papíry jiné než akcie a zbývající prostředky byly rovnoměrně rozděleny mezi rezervy životního pojištění 5 %, akcie podílových fondů 6 % a penzijní fondy 5 %.

Obr. 6 Struktura úspor domácností pro Českou republiku.

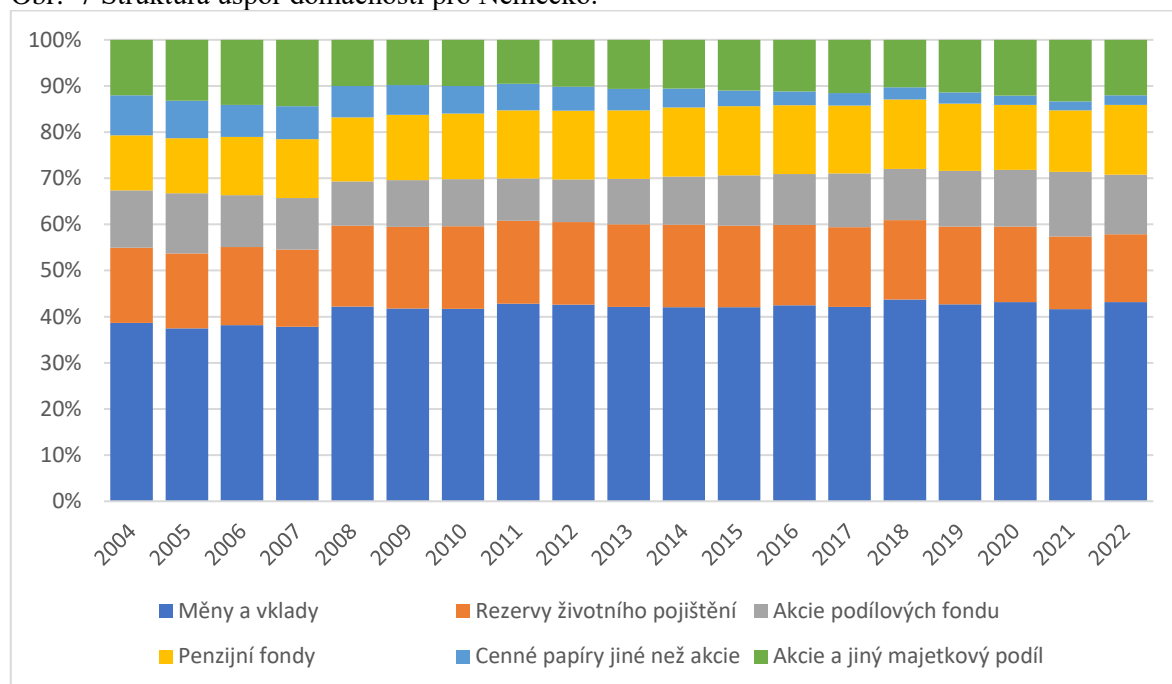

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Portfolio německých domácností vypadá prakticky beze změny (Obr. 7). V jejich případě je hlavní alokace prostředků v průměru do cenných papírů jiné než akcie 5 % dále 41% měny a vklady, 17 % rezervy životního pojištění, 14 % penzijní fond, 11 % akcie a jiný

majtkový podíl a 11 % akcie podílových fondů. Německé domácnosti se po roce 2008 staly méně rizikovými k investování. Do roku 2022 investice do cenných papírů jiné než akcie prakticky vymizely.

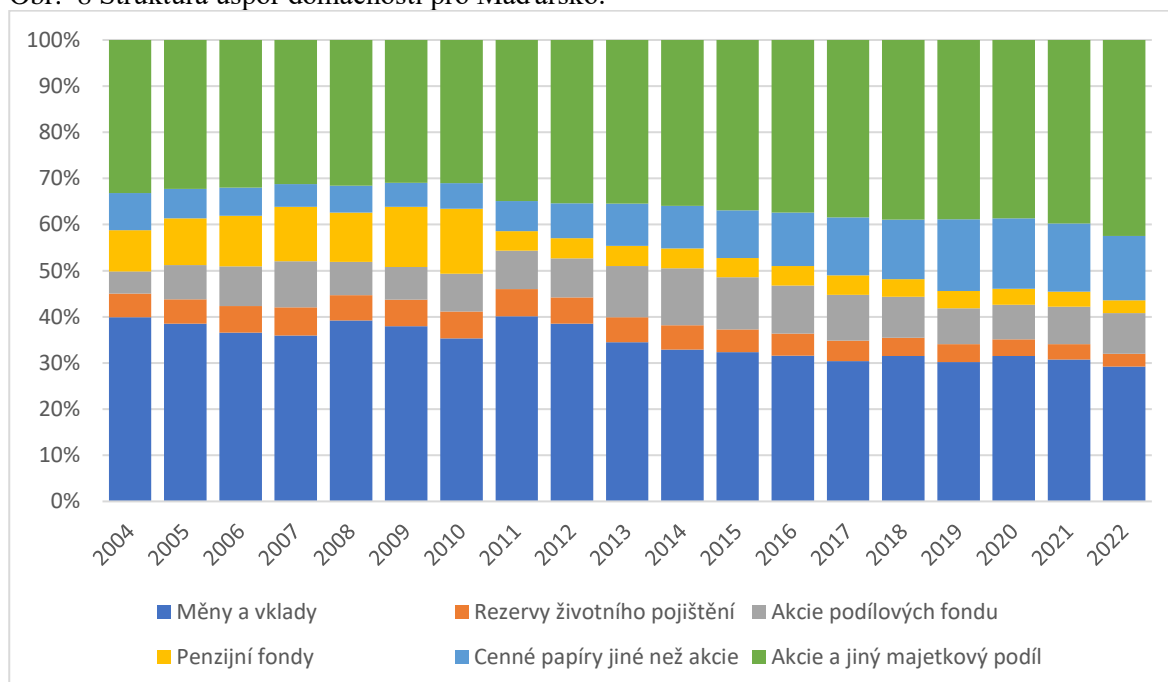
Obr. 7 Struktura úspor domácností pro Německo.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Maďarské domácnosti (Obr.8) aktivně investovaly do penzijních fondů až do roku 2011. Do konce roku 2010 tvořily 13 % všech investic, pak zájem výrazně poklesl a do roku 2022 činil průměrný podíl 2,5 %. Naopak investice do cenných papírů jiných než akcie vzrostly ze 7,2 p.b. v roce 2004 o 12,4 p.b. v roce 2022. Rezervy životního pojištění se v průměru nezměnily a činí 4,5 %. Úroky určené do akcií podílových fondů se pohybují od 4,3 % do 10,3 % v průměru za celé období 9 %. Měny a vklady a akcie a jiný majtkový podíl se za celé období téměř nezměnily s průměrem 35 %.

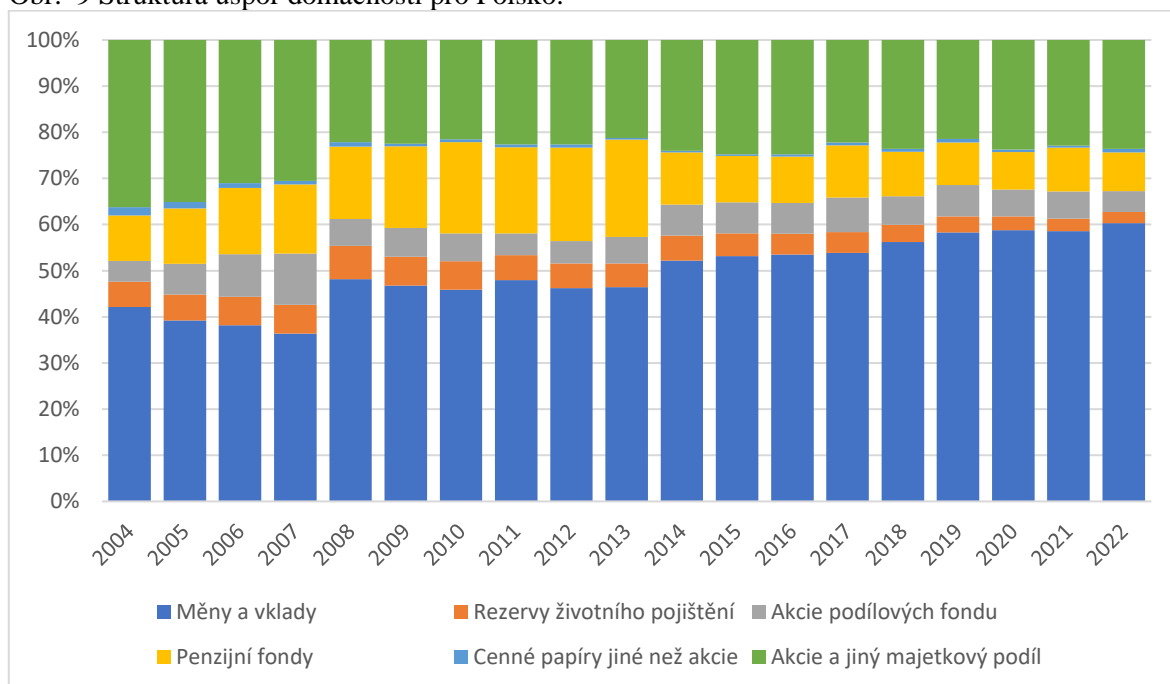
Obr. 8 Struktura úspor domácností pro Maďarsko.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Nejdynamičtěji se změnilo chování portfolia domácností v Polsku (Obr. 9). První změny lze vidět do roku 2008. Domácnosti začaly více investovat do penzijních fondů a jejich podíl se zvýšil na 15 % v roce 2008 oproti 10 % v roce 2004. Počet investic v této oblasti se dále zvyšoval až do roku 2013, kdy dosáhl maximálně 20 %. Od té doby až do roku 2022 klesaly v průměru na 7,2 %. Od roku 2008 se zvýšily také investice do společnosti Měny a vklady. V roce 2004 činily 40 %, v roce 2008 46 % a dále rostly až do roku 2022, kdy dosáhly 52,3 % všech investic. Pokles tohoto zájmu byl zaznamenán u akcií a podílů v roce 2004 tvořil 34 %, zatímco zájem po roce 2007 klesl na 21 % a tuto hodnotu si v průměru udržel až do roku 2022. V podílových fondech nedošlo prakticky k žádné změně v průměru 5 % a 9 % akcií.

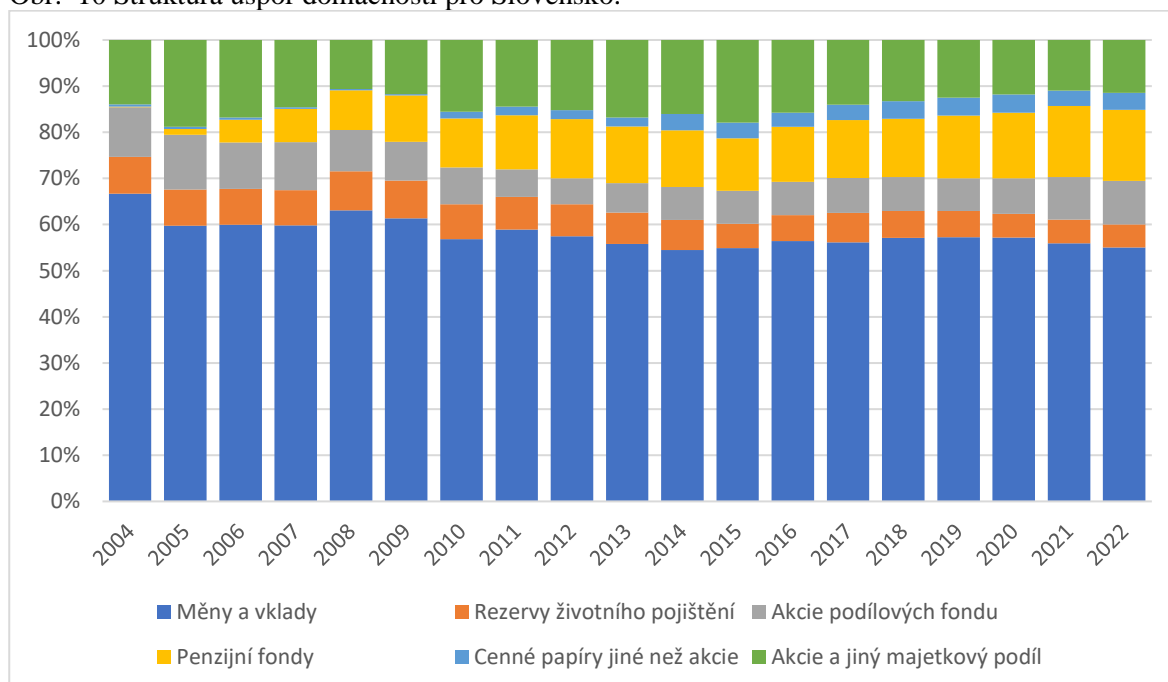
Obr. 9 Struktura úspor domácností pro Polsko.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Na obrázku č. 10 jsou jasně patrná portfolia slovenských domácností. Po důchodové reformě v roce 2005 se objevuje nové odvětví v investicích domácností. Díky důchodové reformě (z internetu). Penzijní fondy tak vzrostly z 1,13 % v roce 2005 na 14,2 % v roce 2022. Malé procento pocházelo z Cenné papíry jiné než akcie v průměru 1,8 % od roku 2004 do roku 2022. Ostatní odvětví zůstala téměř beze změny, akcie a jiný majetkový podíl činil v průměru 15 %, rezervy životního pojištění 7 %, akcie podílových fondů 8 % a nejvíce pocházelo z měny a vklady 58 %.

Obr. 10 Struktura úspor domácností pro Slovensko.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

4.4 Determinanty úspor domácností

Úspory domácností jsou důležitou součástí finančního zabezpečení osob a ekonomické stability celkově. Pochopení rozhodujících faktorů úspor domácností je pro politiky i ekonomy nesmírně důležité. Tato kapitola zkoumá vztah mezi úspory domácností a klíčovými faktory.

Existuje například vztah mezi disponibilním příjmem a výdaji domácností. Při zvýšení disponibilního důchodu mohou domácnosti buď zvýšit spotřebu, což vede k vyšším výdajům, nebo mohou více peněz investovat do úspor. Stejně tak může vysoká úroveň výdajů domácností omezit disponibilní příjem, který je k dispozici pro úspory, protože více příjmů je přesměrováno na různé potřeby.

4.4.1 Disponibilní příjem

Disponibilní důchod se nejvíce blíží pojmu důchod, jak je běžně chápán v ekonomii. Disponibilní důchod domácností je příjem, který mají domácnosti k dispozici, jako jsou mzdy a platy, příjmy ze samostatné výdělečné činnosti a z podnikání bez právní subjektivity, příjmy z důchodů a jiných sociálních dávek a příjmy z finančních investic (po odečtení všech plateb daní, příspěvků na sociální zabezpečení a úroků z finančních závazků). S rostoucím disponibilním důchodem mají domácnosti tendenci mít větší prostor

pro úspory. Tento vztah se často odráží v mezním sklonu k úsporám (MPS), což je podíl dodatečného příjmu vyhrazeného na úspory. Vyšší hodnoty MPS naznačují silnější pozitivní korelaci mezi disponibilním příjmem a úsporami.

Hrubý disponibilní příjem domácností včetně naturálních sociálních transferů, jako je zdravotní péče nebo vzdělání poskytované zdarma nebo za snížené ceny vládami a neziskovými organizacemi. Tento ukazatel se uvádí v eurech na obyvatele v běžných cenách a paritě kupní síly.

4.4.2 Výdaje domácností

Výdaje domácností jsou souhrnem výdajů na konečnou spotřebu, které domácnosti s trvalým pobytem uskutečňují za účelem uspokojení svých každodenních potřeb, jako jsou potraviny, oblečení, bydlení (nájemné), energie, doprava, zboží dlouhodobé spotřeby (zejména automobily), výdaje na zdraví, volný čas a různé služby. Obvykle tvoří přibližně 60 % hrubého domácího produktu (HDP), a jsou proto důležitou veličinou pro ekonomickou analýzu poptávky. Celkové výdaje domácností se měří jako procento HDP a v ročních tempech růstu. Mezi výdaji a úsporami domácností existuje negativní vztah: když výdaje rostou, úspory mají tendenci klesat a naopak. Tento vztah však není striktně lineární, protože za určitých ekonomických podmínek může být upřednostněno základní zboží a služby před úsporami.

4.4.3 Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti, která je klíčovým makroekonomickým ukazatelem, může mít vliv na úspory domácností. V období nízké nezaměstnanosti mají domácnosti pravděpodobněji stabilní příjem, což podporuje vyšší úspory. Naopak v obdobích vysoké nezaměstnanosti mohou domácnosti pociťovat klesající příjem nebo nejistotu zaměstnání, což vede ke snížení možností úspor. Míra nezaměstnanosti tedy ovlivňuje jak schopnost, tak i ochotu spořit. Tento ukazatel se měří v počtu nezaměstnaných jako procento pracovní síly a je sezónně korigován.

4.4.4 Dlouhodobé úrokové sazby

Dlouhodobé úrokové sazby ovlivňují náklady obětované příležitosti na úspory a výdaje. Vyšší úrokové sazby nebo nižší úrokové sazby na spořicíh účtech, dluhopisech a dalších finančních nástrojích mohou podněcovat k úsporám nebo naopak motivovat domácnosti k

utrácení nebo investování do rizikovějších aktiv. Dlouhodobé úrokové sazby tedy ovlivňují, jak rozhodnutí spořit, tak alokaci úspor. Dlouhodobé úrokové sazby jsou průměrem denních úrokových sazeb měřených v procentech.

4.4.5 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP) je standardizovaný ukazatel hodnoty přidané výrobou zboží a služeb v dané zemi za dané období. Růst HDP odráží celkové ekonomické zdraví země a může ovlivnit chování domácností v oblasti úspor. V obdobích silného růstu HDP mohou mít domácnosti větší jistotu ohledně vyhlídek budoucích příjmů, což může vést k vyšší míře úspor. A v obdobích poklesu HDP mohou domácnosti upřednostňovat okamžitou spotřebu před úsporami.

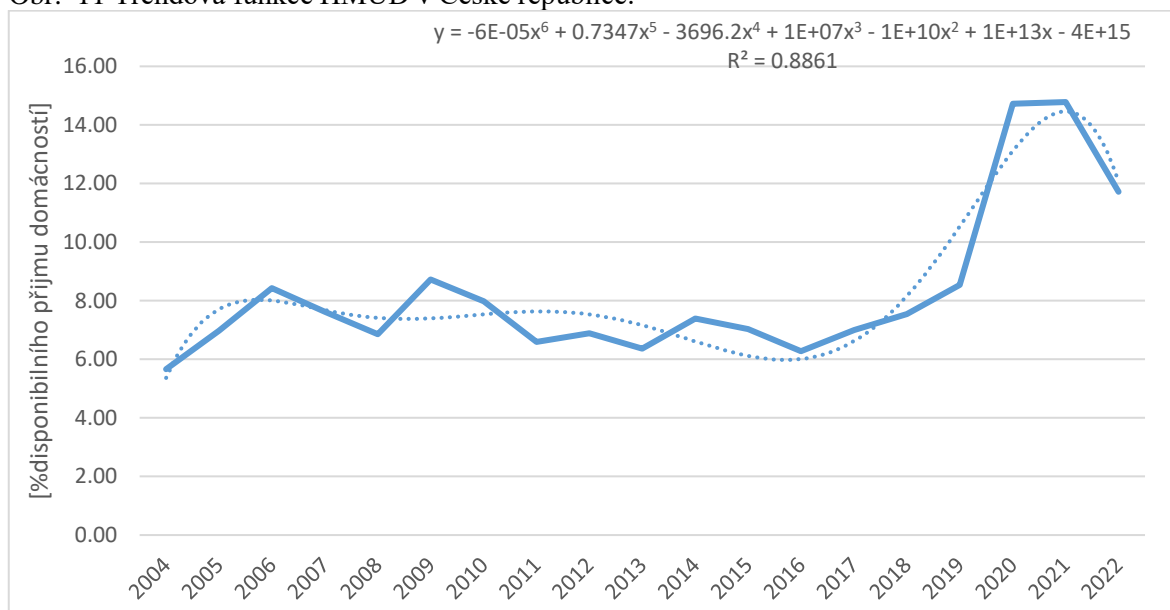
4.4.6 Finanční aktiva domácností

Finanční aktiva, jako jsou spořicí vklady, investice do akcií, akcie a dluhopisy, tvoří významnou část celkového majetku domácností a jsou důležitým zdrojem příjmů, ať už z prodeje těchto aktiv, nebo jako zdroj příjmů z majetku (např. úroky a dividendy). Různorodost finančních aktiv umožňuje domácnostem rozdělit své bohatství podle různých rizikových profilů, úrovně likvidity a očekávaného výnosu.

4.5 Trendové funkce determinantů úspor domácností

V této kapitole je znázorněn vývoj hrubé míry úspor domácností pomocí lineární a exponenciální funkce. Pro Českou republiku, Německo a Maďarsko je znázorněna exponenciální trendová linie. Pro země Polsko a Slovensko je použit lineární trend, protože mají záporné hodnoty. Je důležité poznamenat, že u všech zemí na obrázku je jasně patrný dopad COVID-19.

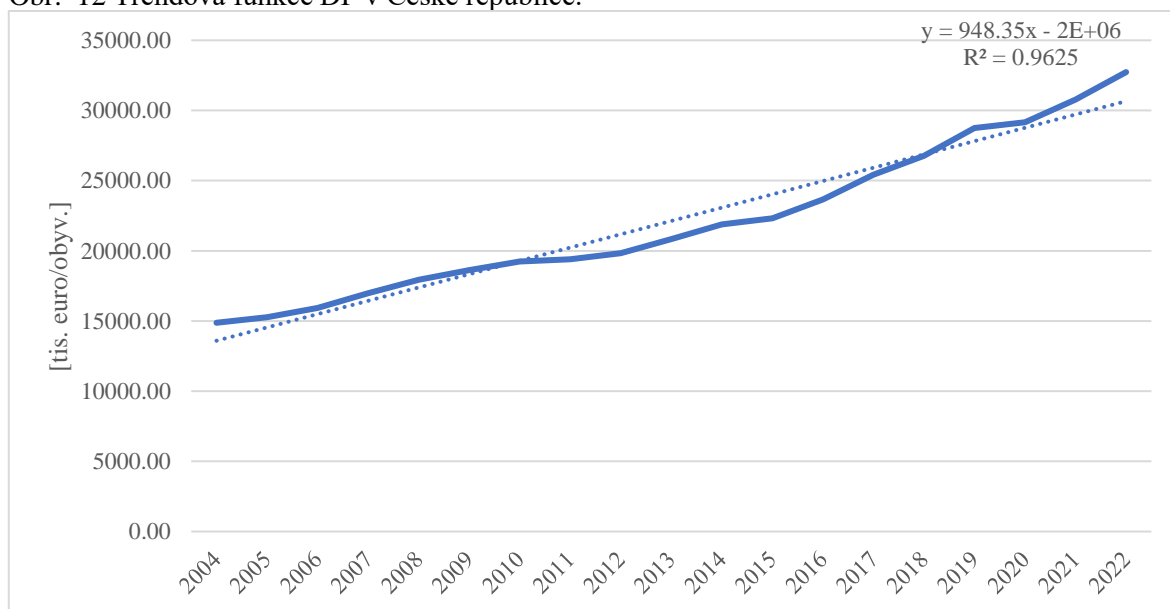
Obr. 11 Trendová funkce HMÚD v České republice.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Obrázek (11) ukazuje, že hrubá míra úspor domácností v České republice může být aproximována polynomem 6.řádů. Koeficient determinace trendové funkce HMÚD v České republice je roven 88,61 %, což znamená, že daná trendová funkce dokázala vysvětlit skoro 89 % variability zmíněného ekonomického indikátoru ve vybraném období.

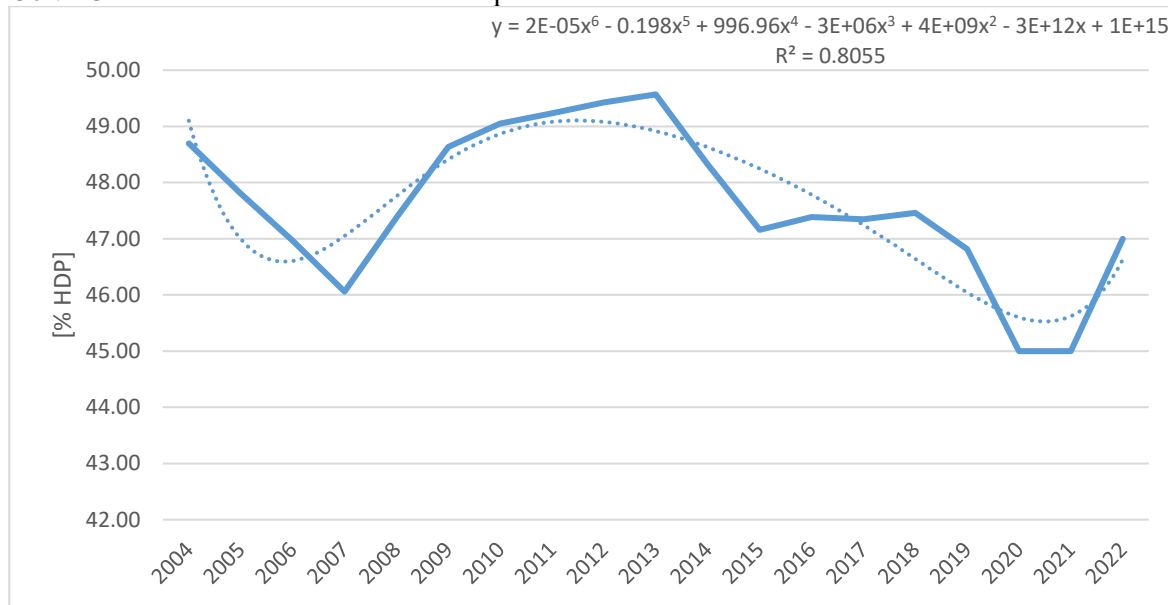
Obr. 12 Trendová funkce DP v České republice.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Obrázek (12) ukazuje lineární trend disponibilního příjmu v České republice. Koeficient determinance trendové funkce DP v České republice je roven 96,25 %, což znamená, že daná trendová funkce dokázala vysvětlit skoro 97 % variability zmíněného ekonomického indikátoru ve vybraném období.

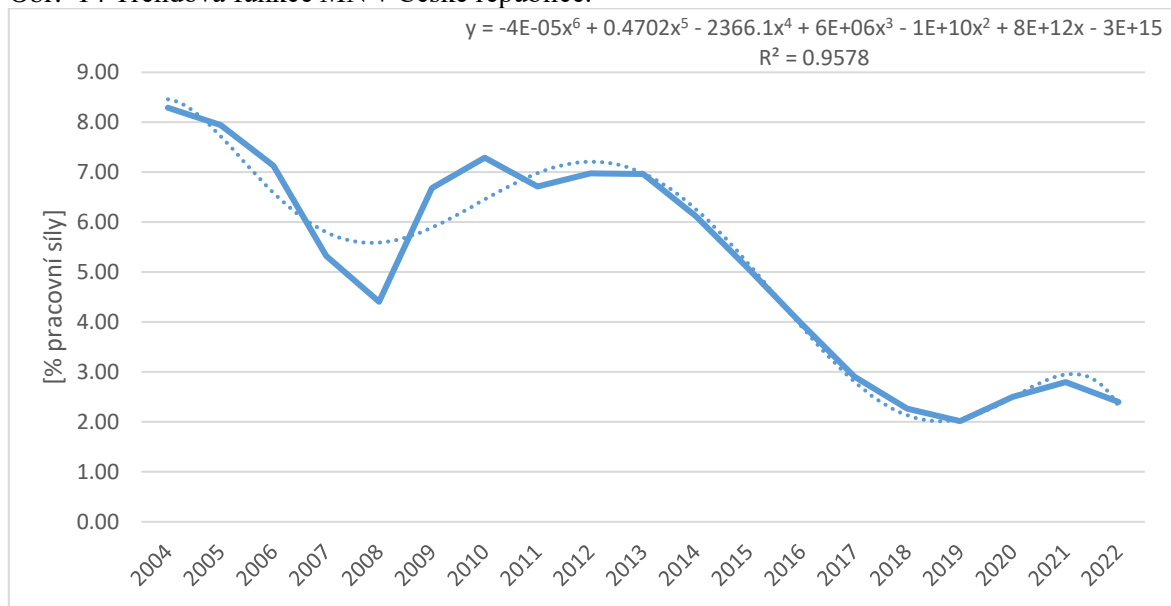
Obr. 13 Trendová funkce VD v České republice.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Obrázek (13) ukazuje, že výdaje domácností v České republice může být aproximována polynomem 6.řádů. Koeficient determinance trendové funkce VD v České republice je roven 80,55 %, což znamená, že daná trendová funkce dokázala vysvětlit skoro 81 % variability zmíněného ekonomického indikátoru ve vybraném období.

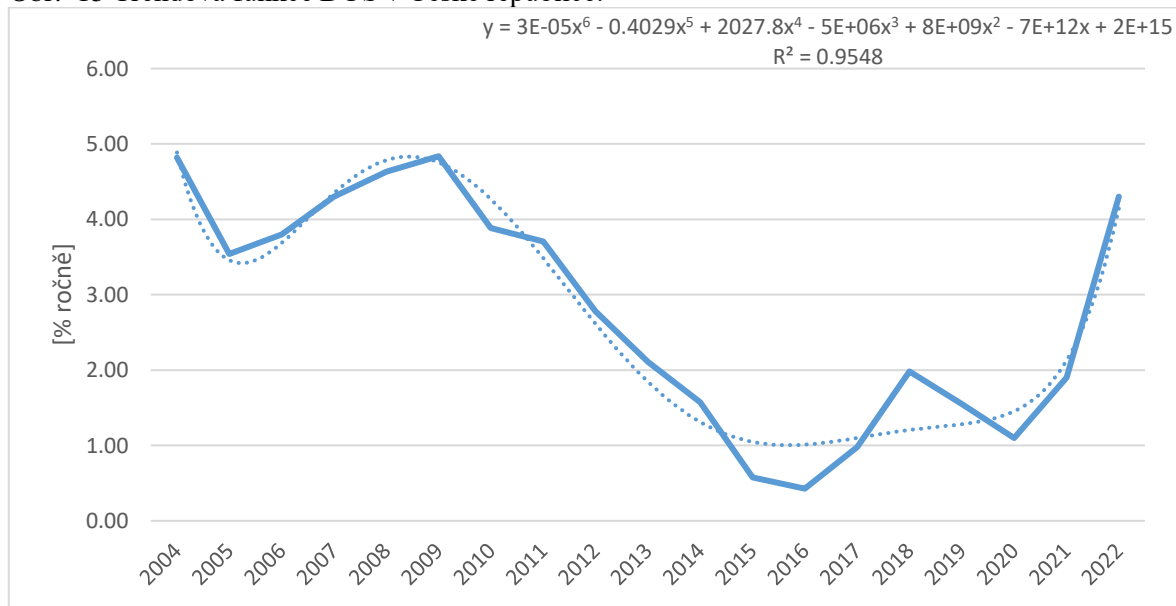
Obr. 14 Trendová funkce MN v České republice.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Obrázek (14) ukazuje, že míra nezaměstnanosti v České republice může být aproximována polynomem 6.řádu. Koeficient determinance trendové funkce MN v České republice je roven 95,78 %, což znamená, že daná trendová funkce dokázala vysvětlit skoro 96 % variability zmíněného ekonomického indikátoru ve vybraném období.

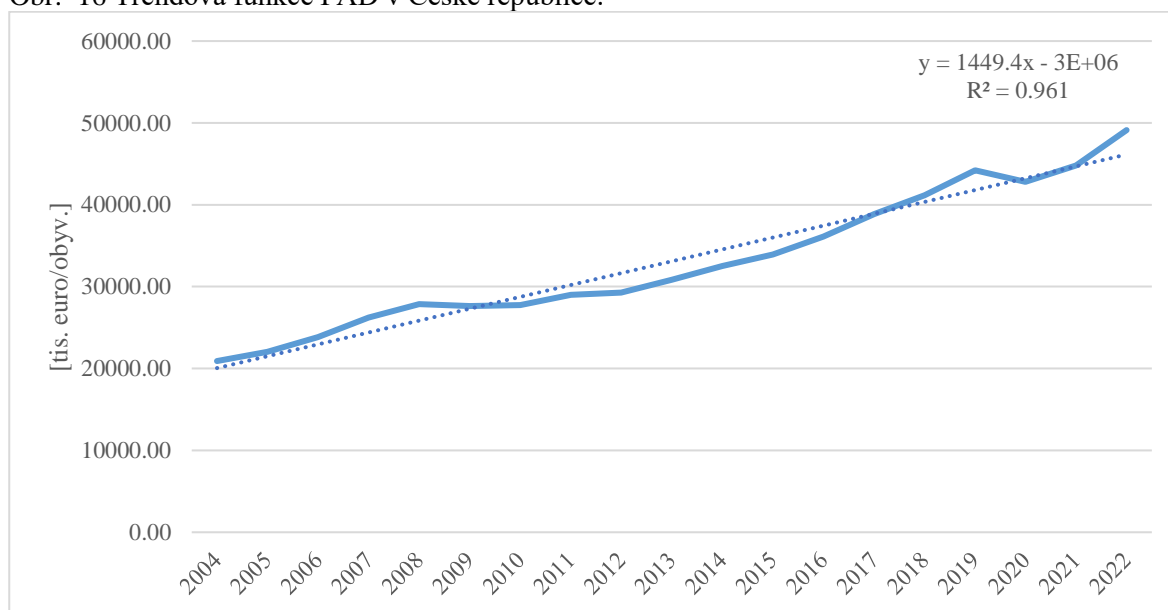
Obr. 15 Trendová funkce DÚS v České republice.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Obrázek (15) ukazuje, že dlouhodobé úrokové sazby v České republice může být aproximována polynomem 6.řádů. Koeficient determinance trendové funkce DÚS v ČR je roven 95,48 %, což znamená, že daná trendová funkce dokázala vysvětlit skoro 96 % variability zmíněného ekonomického indikátoru ve vybraném období.

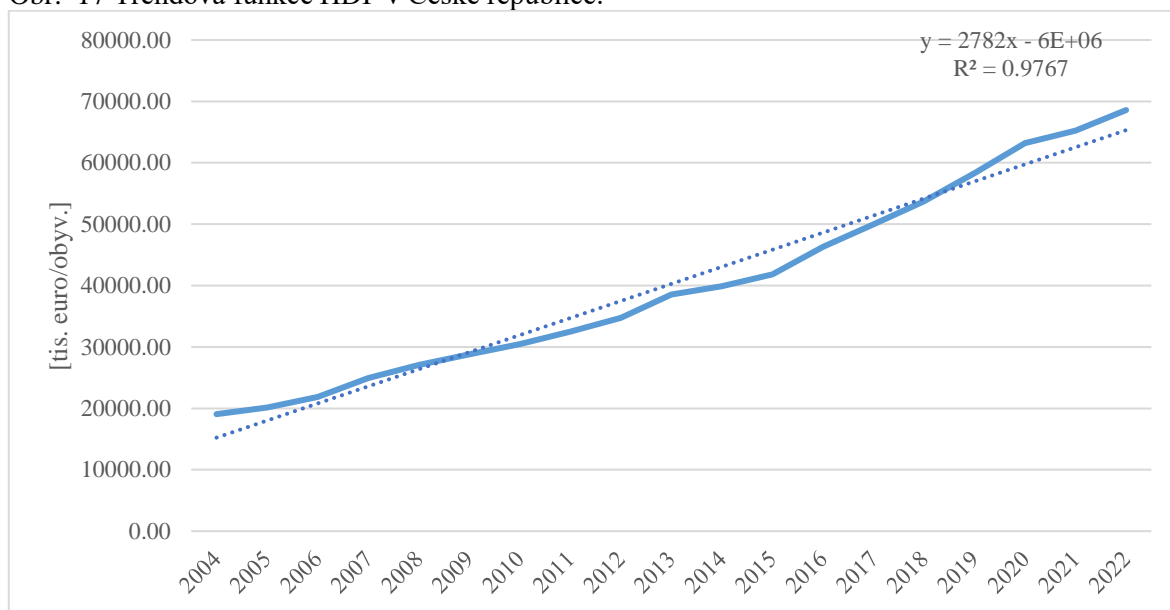
Obr. 16 Trendová funkce FAD v České republice.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Obrázek (16) ukazuje lineární trend finančních aktiv domácností v České republice. Koeficient determinance trendové funkce FAD domácností v České republice je roven 96,1 %, což znamená, že daná trendová funkce dokázala vysvětlit skoro 97 % variability zmíněného ekonomického indikátoru ve vybraném období.

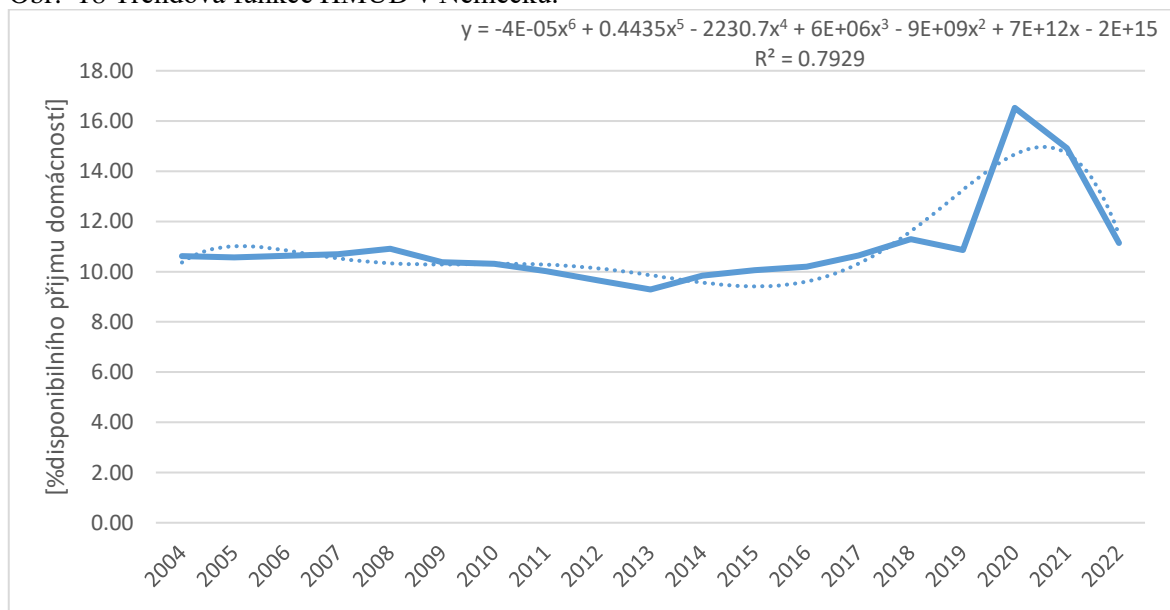
Obr. 17 Trendová funkce HDP v České republice.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Obrázek (17) ukazuje lineární trend hrubého domácího produktu v České republice. Koeficient determinance trendové funkce HDP v České republice je roven 97,67 %, což znamená, že daná trendová funkce dokázala vysvětlit skoro 98 % variability zmíněného ekonomického indikátoru ve vybraném období.

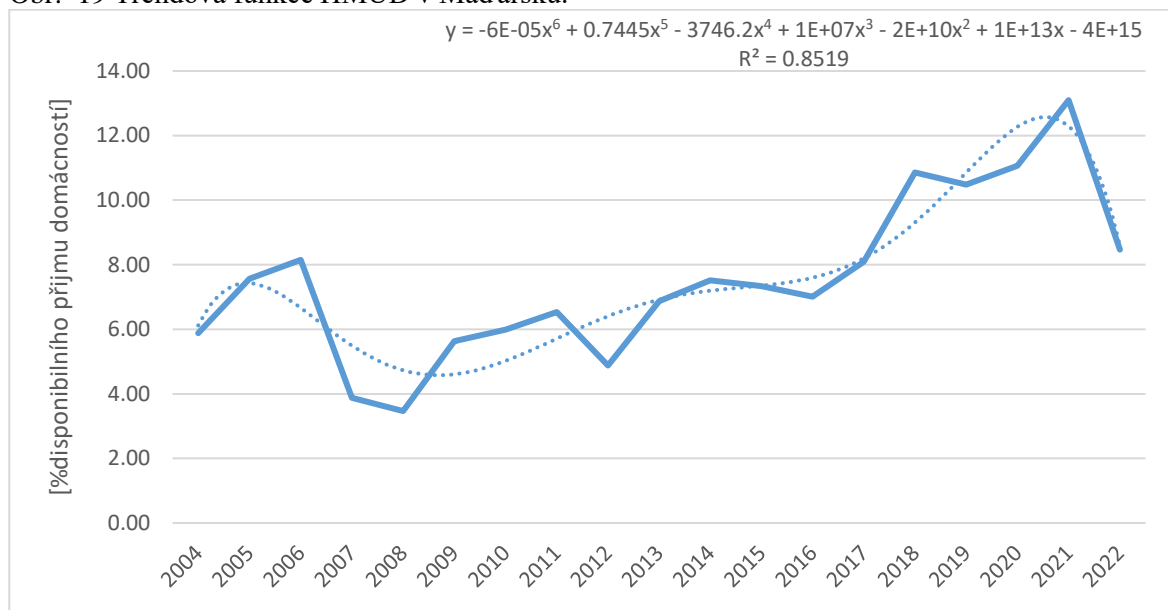
Obr. 18 Trendová funkce HMÚD v Německu.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Obrázek (18) ukazuje, že hrubá míra úspor domácností v Německu může být aproximována polynomem 6.řádů. Koeficient determinance trendové HMÚD v Německo je roven 79,29 %, což znamená, že daná trendová funkce dokázala vysvětlit skoro 80 % variability zmíněného ekonomického indikátoru ve vybraném období.

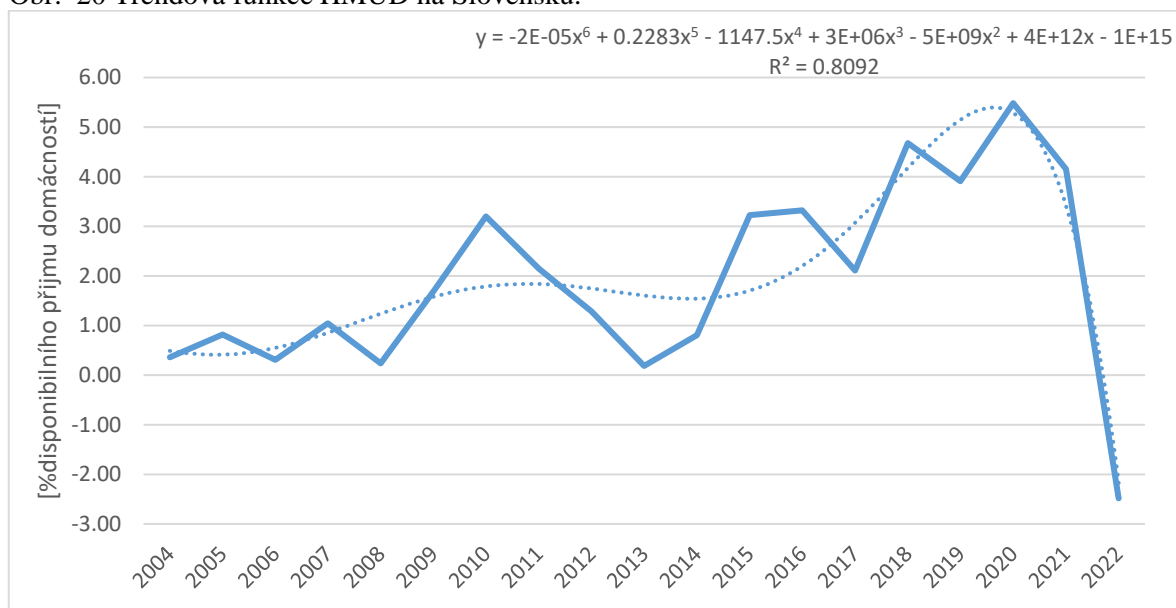
Obr. 19 Trendová funkce HMÚD v Maďarsku.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Obrázek (19) ukazuje, že hrubá míra úspor domácností v Maďarsku může být aproximována polynomem 6.řádů. Koeficient determinance trendové funkce HMÚD v Maďarsku je roven 85,19 %, což znamená, že daná trendová funkce dokázala vysvětlit skoro 86 % variability zmíněného ekonomického indikátoru ve vybraném období.

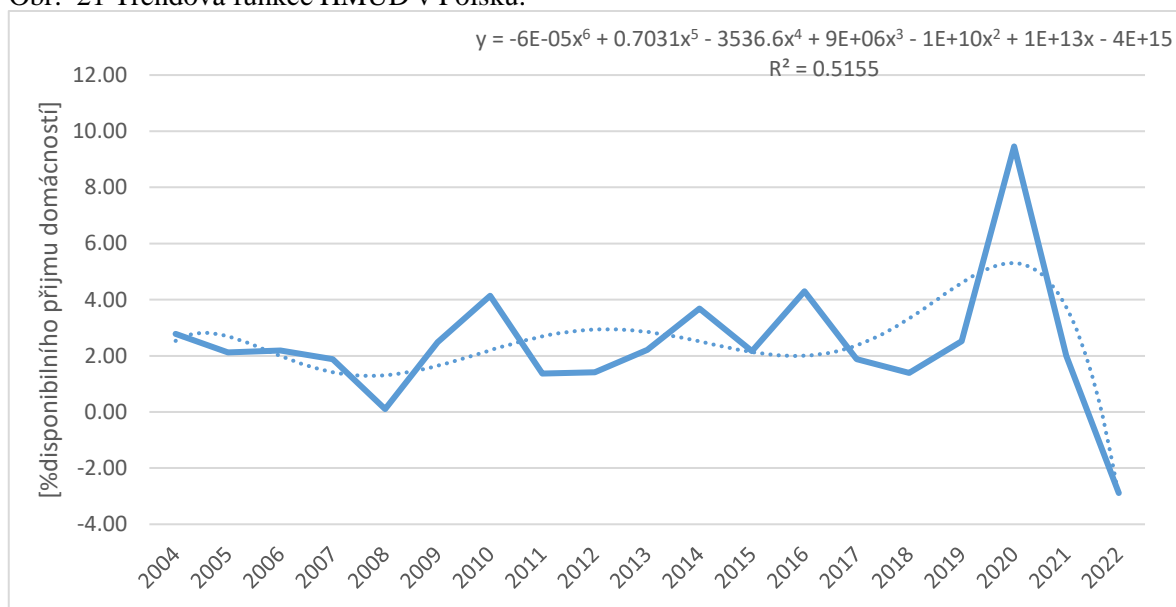
Obr. 20 Trendová funkce HMÚD na Slovensku.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Obrázek (20) ukazuje, že hrubá míra úspor domácností v Slovensku může být aproximována polynomem 6.řádů. Koeficient determinance trendové funkce HMÚD v Slovensko je roven 80,92 %, což znamená, že daná trendová funkce dokázala vysvětlit skoro 81 % variability zmíněného ekonomického indikátoru ve vybraném období.

Obr. 21 Trendová funkce HMÚD v Polsku.

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

Obrázek (21) ukazuje, že hrubá míra úspor domácností v Polsku může být aproximována polynomem 6.řádů. Koeficient determinance trendové funkce HMÚD v Polsku je roven

51,55 %, což znamená, že daná trendová funkce dokázala vysvětlit skoro 52 % variability zmíněného ekonomického indikátoru ve vybraném období.

4.6 Korelační analýza determinantů úspor domácností

Byla provedena analýza statistické významnosti párových korelačních koeficientů Pirsona pomocí t-testu. Hodnoty t-statistik, které jsou větší, než kritická hodnota t-testu na zvolené hladině významnosti (0,05, $t_{kr.} = 2,1098$), v tabulkách 4-8 jsou označeny tučně.

Tab. 4 Korelační matice hlavních determinantů míry úspor domácností pro Českou republiku.

Česko	MÚD	DP	VD	MN	DÚS	FAD	HDP
MÚD	1,00						
DP	0,68	1,00					
VD	-0,73	-0,53	1,00				
MN	-0,54	-0,88	0,69	1,00			
DÚS	-0,14	-0,53	0,29	0,50	1,00		
FAD	0,63	1,00	-0,54	-0,91	-0,54	1,00	
HDP	0,68	1,00	-0,53	-0,87	-0,58	0,99	1,00

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

V tab. 4 korelační analýza ukazuje, že MÚD má pozitivní korelaci s DP, FAD, HDP (znamená to, že s růstem hodnot veličiny MÚD rostou hodnoty veličiny DP, FAD, HDP a s poklesem hodnot veličiny MÚD klesají hodnoty veličiny DP, FAD, HDP.) a negativní korelaci s VD (znamená to, že s růstem hodnot veličiny MÚD klesají hodnoty veličiny VD a s poklesem hodnot veličiny MÚD rostou hodnoty veličiny VD.) Determinanty FAD, HDP a DP mají mezi sebou silné lineární závislosti (korelační koeficient v absolutní hodnotě blízký jedné). FAD a HDP mají nepřímou korelaci s MN.

Tab. 5 Korelační matice hlavních determinantů míry úspor domácností pro Německo.

Německo	MÚD	DP	VD	MN	DÚS	FAD	HDP
MÚD	1,00						
DP	0,50	1,00					
VD	-0,69	-0,92	1,00				
MN	-0,06	-0,79	0,67	1,00			
DÚS	-0,42	-0,89	0,82	0,83	1,00		
FAD	0,46	1,00	-0,92	-0,83	-0,89	1,00	
HDP	0,65	0,99	-0,95	-0,74	-0,93	0,98	1,00

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

V tab. 5 korelační analýza ukazuje, že MÚD má pozitivní korelaci s HDP, negativní korelaci s VD. HDP koreluje se všemi determinanty. Determinanty FAD, HDP a DP mají mezi sebou silné lineární závislosti.

Tab. 6 Korelační matice hlavních determinantů míry úspor domácností pro Maďarsko.

Maďarsko	MÚD	DP	VD	MN	DÚS	FAD	HDP
MÚD	1,00						
DP	0,85	1,00					
VD	-0,78	-0,92	1,00				
MN	-0,72	-0,71	0,70	1,00			
DÚS	-0,73	-0,87	0,85	0,69	1,00		
FAD	0,73	0,99	-0,87	-0,73	-0,61	1,00	
HDP	0,81	0,99	-0,93	-0,68	-0,86	1,00	1,00

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

V tab. 6 korelační analýza ukazuje, že všechny determinanty mezi sebou korelují. MÚD má pozitivní korelaci s DP, FAD, HDP negativní korelaci s VD, MN, DÚS. Determinanty FAD, HDP a DP mají mezi sebou silné lineární závislosti.

Tab. 7 Korelační matice hlavních determinantů míry úspor domácností pro Polsko.

Polsko	MÚD	DP	VD	MN	DÚS	FAD	HDP
MÚD	1,00						
DP	0,39	1,00					
VD	-0,21	-0,92	1,00				
MN	-0,01	-0,86	0,88	1,00			
DÚS	-0,49	-0,90	0,81	0,60	1,00		
FAD	-0,05	0,99	-0,90	-0,86	-0,62	1,00	
HDP	0,09	0,99	-0,94	-0,86	-0,74	0,98	1,00

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

V tab. 7 korelační analýza ukazuje, že MÚD nekoreluje ani s jedním determinantem. Determinanty FAD, HDP a DP mají mezi sebou silné lineární závislosti.

Tab. 8 Korelační matice hlavních determinantů míry úspor domácností pro Slovensko.

Slovensko	MÚD	DP	VD	MN	DÚS	FAD	HDP
MÚD	1,00						
DP	0,35	1,00					
VD	-0,21	0,43	1,00				
MN	-0,40	-0,80	-0,37	1,00			
DÚS	-0,62	-0,76	-0,04	0,74	1,00		
FAD	0,35	0,99	0,37	-0,82	-0,79	1,00	
HDP	0,43	0,97	0,32	-0,80	-0,88	0,98	1,00

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostatu, 2022.

V tab. 8 korelační analýza ukazuje, že MÚD má negativní korelaci s DÚS. Determinanty FAD, HDP a DP mají mezi sebou silné lineární závislosti.

4.7 Regresní analýza determinantů MÚD v České republice

Pro regresní analýzu (Obr. 22) byly vybrány determinanty, které mají statisticky významný vliv na úspory domácností v České republice v období 2004-2022. Těmito faktory jsou finanční aktiva domácností (FAD), výdaje domácností (VD) a dlouhodobé úrokové sazby (DÚS), jak ukazuje obrázek 27. Ostatní proměnné nebyly do regresního modelu zahrnuty z důvodu problému multikolinearity. K multikolinearitě dochází v případě vysoké korelace

mezi nezávislými proměnnými, což může vést k nespolehlivým odhadům parametrů modelu. Korelační matice ukázala, že korelace mezi vybranými pro regresní analýzu proměnnými nepřesahuje 70 %. Pro interpretaci výsledků modelování v procentech byly všechny proměnné převedeny na logaritmickou stupnici., což usnadňuje porovnání jejich vlivu na úspory domácností. Logaritmická transformace umožňuje lépe odrážet zákonitosti a vztahy mezi proměnnými v regresním modelu.

Obr. 22 Regresní model determinantů MÚD v České republice.

Model 5: OLS, using observations 2004-2022 (T = 19)

Dependent variable: l_MUD

	coefficient	std. error	t-ratio	p-value	
const	17.2150	6.63896	2.593	0.0204	**
l_VD	-5.48324	1.44766	-3.788	0.0018	***
l_DUS	0.153986	0.0564083	2.730	0.0155	**
l_FAD	0.569691	0.183156	3.110	0.0072	***
Mean dependent var	2.074643	S.D. dependent var	0.267513		
Sum squared resid	0.339386	S.E. of regression	0.150419		
R-squared	0.736529	Adjusted R-squared	0.683835		
F(3, 15)	13.97745	P-value(F)	0.000128		
Log-likelihood	11.27819	Akaike criterion	-14.55638		
Schwarz criterion	-10.77863	Hannan-Quinn	-13.91704		
rho	0.236476	Durbin-Watson	1.505103		

Log-likelihood for MUD = -28.14

White's test for heteroskedasticity -

Null hypothesis: heteroskedasticity not present

Test statistic: LM = 15.2637

with p-value = P(Chi-square(9) > 15.2637) = 0.0839419

LM test for autocorrelation up to order 1 -

Null hypothesis: no autocorrelation

Test statistic: LMF = 0.839792

with p-value = P(F(1, 14) > 0.839792) = 0.374972

Test for normality of residual -

Null hypothesis: error is normally distributed

Test statistic: Chi-square(2) = 0.328185

with p-value = 0.848664

Zdroj: vlastní zpracování v Gretlu

Růst VD o 1 p.b. je spojen s poklesem MÚD o 5,48 p.b., za jinak stejných podmínek. Růst DÚS o 1 p.b. je spojen s růstem MÚD o 0,15 p.b., za jinak stejných podmínek. Růst FAD o 1 jednotek % je spojen s růstem MÚD o 0,56 p.b., ceteris paribus.

Whiteův test heteroskedasticity je statistický test používaný k posouzení, zda rezidua mají konstantní rozptyl na všech úrovních nezávislých proměnných. Hodnota p (0,0839419) je vyšší než hladina významnosti (byla zvolena 0,05), nulovou hypotézu tedy nezamítáme, a proto za jinak neměnných podmínek lze tvrdit že se v datech heteroskedasticita vyskytuje.

IM test autokorelace se používá ke zjištění autokorelace v zbytcích regresního modelu až do určitého řádu zpoždění. Hodnota p (0,374972) je větší než hladina významnosti (byla zvolena 0,05), proto nulovou hypotézu nezamítáme. Za jinak neměnných podmínek lze tvrdit že v reziduích je přítomna autokorelace až do zpoždění 1.

Test normality je statistický test používaný k posouzení, zda rezidua regresního modelu mají normální rozdělení. Zjištěná p-hodnota (0,848664) je větší než hladina významnosti (byla zvolena 0,05), proto nulovou hypotézu nezamítáme. Za jinak neměnných podmínek lze tvrdit že v reziduích se neřídí normálním rozdělením.

5 Výsledky a diskuse

Jak lze definovat hrubou míru úspor domácností?

Hrubou míru úspor domácností lze definovat jako podíl hrubých úspor domácností na hrubém domácím produktu (HDP) nebo na hrubém národním důchodu (HND) ekonomiky. Hrubé úspory domácností jsou částka, kterou domácnosti ukládají nebo spoří po odečtení jejich výdajů od jejich příjmů. Hrubý domácí produkt (HDP) nebo hrubý národní důchod (HND) je míra ekonomické aktivity a příjmu celého národa nebo domácí ekonomiky za určité období. Hrubá míra úspor domácností poskytuje informace o tom, jaké procento příjmů domácností je ukládáno nebo investováno do dlouhodobých aktiv, což může být důležitý ukazatel ekonomické stability a budoucího hospodářského růstu.

Jaké základní formy úspor domácností existují?

Existuje několik základních forem úspor, které domácnosti mohou praktikovat:

- Tradiční formy úspor
 - Termínované vklady
 - Netermínované vklady
 - Vklady v cizích měnách
- Alternativní formy úspor
 - Stavební spoření
 - Životní pojištění
 - Penzijní připojištění
 - Podílové investiční fondy

V čem spočívá role domácností v ekonomice země?

Hrubý domácí produkt (HDP) nebo hrubý národní důchod (HND) je míra ekonomické aktivity a příjmu celého národa nebo domácí ekonomiky za určité období. Hrubá míra úspor domácností poskytuje informace o tom, jaké procento příjmů domácností je ukládáno nebo investováno do dlouhodobých aktiv, což může být důležitý ukazatel ekonomické stability a budoucího hospodářského růstu.

Jaké významné události, které ovlivnily ekonomiky vybraných států, lze identifikovat v období let 2004-2022?

V období let 2004-2022 lze identifikovat několik významných událostí:

Vstup České republiky do EU v roce 2004

Ve výsledku to přineslo okamžité ekonomické výhody. Česká republika získala neomezený přístup na jednotný trh EU, což usnadnilo obchod a snížilo obchodní bariéry ve prospěch českého exportu. Navíc došlo k přílivu přímých zahraničních investic, kdy se mnoho nadnárodních korporací rozhodlo založit své podnikání v zemi kvůli její ekonomické efektivitě a strategickému přístupu na trhy západní a východní Evropy. Trendová funkce hrubé míry úspor domácností ukázala, že po vstupu do EU v České republice, Maďarsku a v Slovensku hrubá míra úspor domácností stoupla. V Polsku se hrubá míra úspor domácností po vstupu do EU snížila.

Finanční krize v roce 2008

V důsledku této krize došlo k poklesu hrubého domácího produktu (HDP) země. Česká ekonomika se v roce 2009 propadla asi o 4,5 %, což byl nejvýraznější pokles od počátku 90. let. Tento pokles byl způsoben především poklesem poptávky po českých výrobcích, zejména automobilech, strojích a elektronice, v důsledku celosvětové recese. V důsledku toho došlo ke snížení počtu pracovních míst, zejména v odvětvích, která jsou silně závislá na exportu, což vedlo ke zvýšení míry nezaměstnanosti. Trendová funkce ukazuje, že v zemích V4 hrubá míra úspor domácností v letech od 2007 do roku 2008 klesala. Po krizi v roce 2008 hrubá míra úspor domácností stoupla.

Pandemie COVID-19

Česká republika zažila kvůli pandemii hospodářský útlum. HDP země se snížilo, zejména v první polovině roku 2020, v důsledku izolačních opatření, omezení pohybu a narušení globálního obchodu. Trendová funkce ukázala, že hrubá míra úspor domácností se v letech 2019 až 2020 zvýšila ve všech zemích. Během pandemie a izolaci celého světa lidé více spořili anebo měly menší výdaje, což vedlo k větším úsporám.

Jaké makroekonomické indikátory, ovlivňující míru úspor domácností, lze považovat za jejich determinanty?

Lze považovat za determinanty míry úspor domácností následující makroekonomické indikátory:

- *Disponibilní příjem* je důchod, který mají domácnosti k dispozici, jako jsou mzdy a platy, příjmy ze samostatné výdělečné činnosti a z podnikání bez právní subjektivity, příjmy z důchodů a jiných sociálních dávek a příjmy z finančních investic

- *Výdaje domácností* jsou souhrnem výdajů na konečnou spotřebu, které domácnosti s trvalým pobytem uskutečňují za účelem uspokojení svých každodenních potřeb, jako jsou potraviny, oblečení, bydlení (nájemné), energie, doprava, zboží dlouhodobé spotřeby (zejména automobily), výdaje na zdraví, volný čas a různé služby.
- *Míra nezaměstnanosti* je klíčovým makroekonomickým ukazatelem, může mít vliv na úspory domácností. V období nízké nezaměstnanosti mají domácnosti pravděpodobněji stabilní příjem, což podporuje vyšší úspory. Naopak v obdobích vysoké nezaměstnanosti mohou domácnosti pociťovat klesající příjem nebo nejistotu zaměstnání, což vede ke snížení možností úspor.
- *Dlouhodobé úrokové sazby* ovlivňují náklady obětované příležitosti na úspory a výdaje. Vyšší úrokové sazby nebo nižší úrokové sazby na spořicíh účtech, dluhopisech a dalších finančních nástrojích mohou podněcovat k úsporám nebo naopak motivovat domácnosti k utrácení nebo investování do rizikovějších aktiv.
- *Hrubý domácí produkt* je standardizovaný ukazatel hodnoty přidané výrobou zboží a služeb v dané zemi za dané období. V obdobích silného růstu HDP mohou mít domácnosti větší jistotu ohledně vyhlídek budoucích příjmů, což může vést k vyšší míře úspor. A v obdobích poklesu HDP mohou domácnosti upřednostňovat okamžitou spotřebu před úsporami.
- *Finanční aktiva domácností* jako jsou spořicí vklady, investice do akcií, akcie a dluhopisy, tvoří významnou část celkového majetku domácností.

Korelační analýza ukázala, které determinanty korelují s hrubou mírou úspor domácností. V Německu HMÚD koreluje s VD, HDP. V Maďarsku HMÚD koreluje s DP, VD, MN, DÚS, FAD, HDP. V Slovensku HMÚD koreluje s DÚS. V Polsku HMÚD nekoreluje s žádným z determinantů. Korelační a regresní analýza ukázala, že v České republice determinanty VD, DÚS a FAD mají vliv na HMÚD.

6 Závěr

V této práci jsou zjišťovány struktura a vývojové trendy úspor domácností v České republice a ve vybraných zemích EU (Německo, Polsko, Slovensko a Maďarsko) v období let 2004–2022. Dále jsou porovnány zjištěné hodnoty ovlivňující míru úspor domácností. Při analýze změn bylo zjištěno, že míra úspor od roku 2004 do roku 2022 rostla. V průběhu let se domácnosti staly finančně bezpečnějšími, což se projevilo v růstu míry úspor ve většině evropských zemí. V zemích Visegrádské skupiny se míra úspor výrazně zvýšila po vstupu do Evropské unie.

Dále pomocí trendových funkcí, korelační a regresní analýzy byly identifikovány statisticky významné faktory určující míru úspor domácností. Korelační analýza ukázala, že v České republice, Maďarsku, Slovensku a Německu determinanty úspor domácností korelují s mírou úspor domácností. Pouze v Polsku determinanty s mírou úspor domácností nekorelují. Ve všech testovaných zemích byl zjištěn silný lineární vztah mezi determinanty finanční aktiva domácností, hrubý domácí produkt a disponibilní příjmy. Regresní analýza ukazuje souvislost mezi determinanty (dlouhodobé úrokové sazby, finanční aktiva domácností, výdaje domácností) a mírou úspor domácností v České republice.

V průběhu studie bylo zjištěno, že české domácnosti jsou ve srovnání s ostatními zeměmi Visegrádské čtyřky stabilnější a mají tendence k růstu ve zkoumaném období.

7 Seznam použitých zdrojů

1. BOHANESOVÁ, Eva. Finanční gramotnost. Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5397-2.
2. GIDDINGS, Franklin Henry. Základy sociologie: rozbor jevů, týkajících se asociace a společenské organizace. Praha: Jan Laichter, 1900. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných.
3. HOKE Eva, Tomastik Marek. (2022). Economic Impacts of the Covid-19 Pandemic on the National Economy of the Czech Republic. Chemical Engineering Transactions, 91, 85–90. <https://doi.org/10.3303/CET2291015>
4. HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 4. vydání. Beckovy ekonomické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-641-8.
5. JANDA, Josef. Jak žít šťastně na dluh. Finance pro každého. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4833-7.
6. JANDA, Josef. Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života. Finance pro každého. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4400-1.
7. KEYNES, John Maynard. The General Theory of Employment Interest and Money. London: Macmillan and Co., 1936.
8. KISS, C. G. Powinowactwa wyszehradzkie Wspomnienia, szkice, eseje.; Studio Emka: Warszawa, 2016. ISBN: 978-83-650-6805-7.
9. KOHOUT, Pavel. *Investice: nová strategie*. Praha: Grada, 2018. ISBN 9788027121014.
10. LUKÁŠ, Vojtěch a KIELAR, Petr. Stavební spoření a stavební spořitelny. Vyd. 2. Praha: Ekopress, 2014. ISBN 978-80-87865-05-7.
11. MANDEL, Martin a DURČÁKOVÁ, Jaroslava. Mezinárodní finance a devizový trh. Praha: Management Press, 2016. ISBN 978-80-7261-287-1.
12. MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. Profesionál. Praha: Grada, 1999. ISBN 8071698911.
13. NĚMEC, Jiří. Principy zdravotního pojištění. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2628-1.
14. NEUBAUER, Jiří; SEDLAČÍK, Marek a KŘÍŽ, Oldřich. Základy statistiky: aplikace v technických a ekonomických oborech. 2., rozšířené vydání. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5786-5.

15. PELC, Vladimír. Daňový průvodce pro mzdové účetní. C.H. Beck pro praxi. V Praze: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-300-4.
16. POLOUČEK, Stanislav. Peníze, banky, finanční trhy. Beckovy ekonomické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-152-9.
17. POPEŠKO, Boris. Moderní metody řízení nákladů: jak dosáhnout efektivního vynakládání nákladů a jejich snížení. Prosperita firmy. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2974-9.
18. REICHENBÄCHER, Manfred a EINAX, Jürgen W. *Challenges in analytical quality assurance*. Berlin: Springer-Verlag, 2011. ISBN 978-3-642-16594-8.
19. REVENDA, Zbyněk. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2012. ISBN 978-80-7261-240-6.
20. ROJÍČEK, Marek; SPĚVÁČEK, Vojtěch; VEJMĚLEK, Jan; ZAMRAZILOVÁ, Eva a ŽDÁREK, Václav. Makroekonomická analýza: teorie a praxe. Expert (Grada). Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5858-9.
21. SAMANIEGO, Francisco J.. *Stochastic Modeling and Mathematical Statistics: A Text for Statisticians and Quantitative Scientists*. USA: CRC Press, 2014. ISBN 978-14-665-6047-5.
22. SLANÝ, Antonín. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Beckovy ekonomické učebnice. Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-738-3.
23. SMRČKA, Luboš. Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu. Beckovy ekonomické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-199-4.
24. SOUKUP, Petr; RABUŠIC, Ladislav a MAREŠ, Petr. *Statistická analýza sociálněvědních dat v R*. Brno: Masarykova univerzita, 2023. ISBN 978-80-280-0150-6.
25. Statistika & my. Praha: Český statistický úřad, 2011-. ISSN 1804-7149.
26. SYROVÝ, P. Financování vlastního bydlení. 5. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 143 s. ISBN 978-80-247-2388-4.
27. ŠÁMALOVÁ, Kateřina a VOJTÍŠEK, Petr (ed.). Sociální správa: organizace a řízení sociálních systémů. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-2195-3.
28. TŮMA, Aleš. *Ideální investiční portfolio: Jak dosáhnout investičního zenu*; Grada Publishing a.s., 2019. ISBN 80-2712-622-3.
29. VERBEEK, Marno. *A guide to modern econometrics*. 4th ed. Chichester: Wiley, 2012. ISBN 978-1-119-95167-4.

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obr. 1 Ekonomický koloběh peněz.....	17
Obr. 2 Porovnání krátkodobých úrokových sazeb a dlouhodobých úrokových sazeb.	19
Obr. 3 Vlastní kapitál členěný podle typu fondu.	27
Obr. 4 Míra úspor domácností EU.....	36
Obr. 5 Míra úspor domácností ČR a EU.....	37
Obr. 6 Struktura úspor domácností pro Českou republiku.	38
Obr. 7 Struktura úspor domácností pro Německo.	39
Obr. 8 Struktura úspor domácností pro Maďarsko.	40
Obr. 9 Struktura úspor domácností pro Polsko.....	41
Obr. 10 Struktura úspor domácností pro Slovensko.....	42
Obr. 11 Trendová funkce HMÚD v České republice.	45
Obr. 12 Trendová funkce DP v České republice.	45
Obr. 13 Trendová funkce VD v České republice.....	46
Obr. 14 Trendová funkce MN v České republice.....	47
Obr. 15 Trendová funkce DÚS v České republice.	47
Obr. 16 Trendová funkce FAD v České republice.	48
Obr. 17 Trendová funkce HDP v České republice.	49
Obr. 18 Trendová funkce HMÚD v Německu.	49
Obr. 19 Trendová funkce HMÚD v Maďarsku.	50
Obr. 20 Trendová funkce HMÚD na Slovensku.	51
Obr. 21 Trendová funkce HMÚD v Polsku.....	51
Obr. 22 Regresní model determinantů MÚD v České republice.	55

8.2 Seznam tabulek

Tab. 1 Pilíře českého důchodového systému.....	24
Tab. 2 Hlavní makroekonomické ukazatele zemí Visegrádské skupiny před vstupem do EU.....	32
Tab. 3 Hlavní makroekonomické ukazatele zemí Visegrádské skupiny po vstupu do EU.	34
Tab. 4 Korelační matice hlavních determinantů míry úspor domácností pro Českou republiku.	52
Tab. 5 Korelační matice hlavních determinantů míry úspor domácností pro Německo. ...	53
Tab. 6 Korelační matice hlavních determinantů míry úspor domácností pro Maďarsko. ...	53
Tab. 7 Korelační matice hlavních determinantů míry úspor domácností pro Polsko.....	54
Tab. 8 Korelační matice hlavních determinantů míry úspor domácností pro Slovensko. ...	54

8.3 Seznam použitých zkratek

ČNB – Česká národní banka;

ČR – Česká republika;

ČSÚ – Český statistický úřad;

DCA – dollar cost averaging;

DP – disponibilní příjmy;

DÚS – dlouhodobé úrokové sazby;

ETF – exchange traded fund;

EU – Evropská unie;

FAD – finanční aktiva domácností;

HDP – hrubý domácí produkt;

HMÚD – hrubá míra úspor domácností;

mld – miliard;

MN – míra nezaměstnaností;

MPS – mezní sklon k úsporám;

MÚD – míra úspor domácností;

p.b. – procentní bod

PPI – index cen výrobců;

V4 – Visegrádská čtyřka;

VD – výdaje domácností.